

HET LAND VAN NEVELE

DECEMBER
2012

JAARGANG
XLIII

AFLEVERING
4

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD HET LAND VAN NEVELE

R. van Elslande Familie van Kortrijk, burggraven en heren van het huis Nevele-Wervik (1125-1250)	3
J. Luysaert Perrico en grootmoeder Tonia of Jacques Ricaud en Antonia De Cock	43
J. Luysaert Herberg Den Engel, later Den Pauw, nu De Kastelein in Nevele	51
S. De Grootte Ta-ra-ra-boum-der-ais/ik ga naar Merendré/ zo voor een maand of twee/weiden gras en vee	57
P. Huys Een lijst van 'conscrits' van het kanton Nevele in 1798	61
A. Bollaert Een pintje drinken in 'Het Land van Nevele' in Landegem	64
A.B. Onze erevoorzitter Jan Luysaert is de nieuwe ereburger van de gemeente Nevele	65
A.B. Onze activiteiten in 2012	73

INHOUD MENSEN VAN TOEN

L. Neyt De boeren van Merendree Overpoeke en Landegem Heiste	81
---	----

FAMILIE VAN KORTRIJK, BURGGRAVEN EN HEREN VAN HET HUIS NEVELE-WERVIK (1125-1250)

In aansluiting aan ons artikel waarin we een overzicht gaven van de heren van Nevele en Wervik vanaf de 11de eeuw tot 1300¹ belichten we in deze publicatie grondiger de heren van Nevele vanaf de 12de tot het midden van de 13de eeuw. Aanleiding hiervoor was een bron die we tot op heden niet grondig hebben bestudeerd, nl. een handschrift geschreven in een klerkschrift en vermoedelijk daterend uit de 18de eeuw dat handelt over de burggraven van Kortrijk en Doornik van vóór 1400. Dit document werd tot 1992 bewaard in het familiearchief van Elslande te Kortrijk en is thans verloren geraakt². Daar in dit boek tegenstrijdigheden staan met de gekende geschiedenis, hebben we het voorzichtigheidshalve nooit aangehaald³. In vergelijking met gekende archiefstukken, stelden we vast dat onze notities van dit thans verloren geraakt document heel wat exacte gegevens en belangrijke aanvullingen bevatten. We zullen deze notities als uitgangspunt nemen voor deze publicatie, maar de verheerlijkingen in betrekking tot de ascendenten van de familie van Elslande weren we bewust. We zullen verder dit boek omschrijven als 'document van Elslande', dat we uiteraard zullen aanvullen met andere archiefdocumenten.

In deze publicatie belichten we de drie burggraven (1128-1205) die allen de voornaam Rogier droegen en Elisabeth de laatste telg van dit geslacht dat de titel van 'burggraaf' droeg. De familienaam van deze kasteleins is niet gekend. In de documenten worden zij vermeld als Rogier gevolgd door de plaatsnaam *Kortrijk*. Hoewel Rogier I geen heer van Nevele en van Wervik was, zullen we deze burggraaf ook opnemen in dit overzicht daar hij

¹ VAN ELSLANDE R., De heren van Nevele en van Wervik vanaf 1067 tot 1300, in: *Het Land van Nevele*, 41ste jg., juni 2010, nr. 2, blz. 3-35.

² Het volledige archief werd uitgeleend aan een vooraanstaande heemkundige en magistraat te Kortrijk. Deze inmiddels overleden persoon heeft het archief zonder kennisgeving aan de familie van Elslande verkocht o.a. aan een antiekhandel te Kortrijk. Nadien hebben we geen enkel spoor van dit uitgebreid archief kunnen terug vinden. Gelukkig hadden we kort daarvoor regesten gemaakt van de documenten en ook een samenvatting van het hoger vermeld boek.

³ In dit document werd vermeld dat het Heilig Bloed in de 13de eeuw naar Brugge werd gebracht. Tot voor kort werd aanvaard dat Diederik van den Elzas (1100-1168) deze relik naar de West-Vlaamse hoofdstad bracht. Recent onderzoek toonde aan dat het Heilig Bloed pas in de 13de eeuw de Gezellestad bereikte.

reeds vermeld werd vanaf 1128/33 tot 1190, een periode die grotendeels samenvalt met de levensloop van Rogier II, heer van Nevele en van Wervik. Rogier II trad in die periode op als gezant van zijn vader. Verder is de bespreking van Rogier I ook verantwoord omwille van de complexiteit van de familiebanden met de daar uit volgende erfenisproblematiek. Een duidelijk voorbeeld hiervan is Margaretha van Guines, de stiefmoeder en schoonzuster van Rogier II. Toen Rogier III in 1199-1200 in ongenade viel bij de graaf, nam niet zijn moeder Beatrice van Nevele, maar de weduwe van zijn grootvader Margaretha van Guines (die tevens zijn tante was) het burggraafschap waar. Om geen verwarring te stichten werd de levensloop van Rogier I, als stichter van het nobele geslacht van Kortrijk, opgenomen in dit overzicht. Ook voor de geschiedenis van Nevele was Rogier I zeker niet zonder belang. Het is duidelijk dat hij een belangrijke rol heeft gespeeld in het tot stand komen van de 12de-eeuwse Nevelse burcht, waarvan thans nog enkele restanten overgebleven zijn. Dit slot was niet alleen een rustplaats, maar tevens een ideale refuge bij een mogelijke opstand van de Gentenaren tegen Rogier I die niet alleen burggraaf was van Kortrijk, maar ook van Gent. Het gevolg was dan ook dat deze burcht niet behoorde aan de lokale heer – die er wel in verbleef – maar aan de graaf van Vlaanderen. Dit was trouwens de aanleiding – toen de heren van Nevele een minder goede relatie met de graaf hadden – om een nieuw kasteel te bouwen te Ooidonk.

Rogier I, burggraaf van Kortrijk en Gent, stichter van het Ronsevaalse

Rogier I werd voor het eerst vermeld in 1128. Reeds hebben we opgemerkt dat in 1127 de Kortrijkse burggraaf Rogier I Willem van het huis Nevele-Wervik vervolgde voor de moord op graaf Karel de Goede. Hoewel in de kroniek van Galbert van Brugge⁴ de naam van deze burggraaf niet vermeld werd, lijkt het aanvaardbaar dat het hier ging om Walter van Kortrijk. Hij werd in het begin van 1128 nog vermeld als burggraaf⁵. Het gevolg van

⁴ VAN TERWAAN W., *Vita Karoli comitis Flandriae, Monumenta Germaniae Historica. Scriptores XII*). Hannover, 1856, XII, blz. 548; PIRENNE H., *Histoire du meurtre de Charles le Bon, comte de Flandre, par Galbert de Bruges*, Parijs, 1891, blz. 64; KERVIJN DE LETTENHOVE CH. (red.), *Chronique de Baudouin d'Avesnes*, in: *Isoire et cronique de Flandre*, dl. II, z.d., blz. 601.

⁵ VERCAUTEREN F., *Actes des comtes de Flandre, 1071-1128*, Bruxelles 1938, nr. 137; VOS J, *L' abbaye de Saint-Médard ou de Saint-Nicolas-des-Prés près de*

deze moord was dat de horigen – zoals de leden van de Erembaldclan waaronder ook Willem van Wervik – meer privilegiën kregen, waardoor zij minder afhankelijk werden van de heer, wat zal leiden tot het vrij worden van de horigen.

*Jean Van der Plaetsen,
Portret van Diederik van den Elzas
(ca. 1870), Kortrijk, Gravenkapel.*

In het “*Jaerboek der stad en oude casselry van Kortryk*” wordt gesteld dat zijn vader eveneens Rogier heette⁶. In een schuldbekentenis van 1 december 1163 door Gerardus van Reninge die aan zijn oom Diederik verklaarde dat hij de tienden die de burgers van Ieper schonken aan de kanunniken van Terwaan achter had gehouden, trad als getuige burggraaf Rogier samen met zijn zonen Desiderius, proost van Rijsel, Walterus en Rogier van Kortrijk op. Verder wordt een Arnout eveneens als zoon van vader Rogier vermeld. Desiderius was de broer van Rogier I van Kortrijk⁷ die vanaf 1132 tot 1169 proost was van het St.-Pieterskapittel van Rijsel. Hieruit zouden we mogen besluiten, dat de vader van Rogier en Desiderius eveneens Rogier heette. Het gaat hier duidelijk om een verwarring tussen de broers en de kinderen van Rogier I, daar deze derde broer van deze burggraaf Robrecht heette⁸. Hierdoor is het thans onmogelijk te achterhalen wie de vader was van Rogier I.

Tournai, in: *Mémoires de la Société historique et littéraire de Tournai*, dl. II, 1879, nr. 8, blz. 16-18.

⁶ BLANCHET L. (red.), *Jaerboek der stad en oude casselry van Kortryk verzameld uyt menigvuldige Auteurs en Hand-schriften*, dl. I, Kortrijk 1814, blz. 167.

⁷ WARLOP E., Kortrijk, Desiderius van, in: *Nationaal Biografisch woordenboek*, dl. II, Brussel 1966-2003, blz. 405.

⁸ WARLOP E., Kortrijk, Rogier I, in: *Nationaal Biografisch woordenboek*, dl. II, Brussel 1966-2003, blz. 407.

Een familieband met de vorige burggraaf van Kortrijk Walter van Vijve⁹ is niet aan te tonen¹⁰. In dit document treffen we wel de oudste vermelding aan van Rogier II, de latere heer van Nevele en van Wervik.

We weten dat Rogier I een eerste maal huwde met Sarah van Rijsel. Samen hadden zij zes kinderen: Rogier II, Arnulf, Giselbrecht, Walter, Zeger en Petroncila.

Eind 1128 begiftigde gravin Clementia (1070-1129), weduwe van Robrecht de Vries, met toestemming van graaf Diederik van den Elzas (ca. 1099-1168) de O.-L.-Vrouwkapel te Kortrijk met verscheidene landerijen en renten van de abdij van Sint-Amands-aan-de-Schelde (Saint-Amands-les-Eaux), waaruit later de proosdij van St.-Amand zou groeien¹¹. Rogier I van Kortrijk was o.a. samen met Boudewijn van Odenghem, Radulf van Rumbeke en Ursderus de Louva één van de ondertekenaars van dit document. Rogier I werd hierbij vermeld als burggraaf van Kortrijk.

In 1137 overleed Gisela (°ca 1115), dochter van Ingelbrecht van Peteghem en vrouw van Gerard I van Ninove (°ca. 1105-†vóór 1167), heer van Ninove¹². Haar dood was de aanleiding tot de hervorming van het kleine kapittel te Ninove tot een premonstratenzerabdij door haar man. Deze nieuwe abdij verwierf het bestaande patrimonium van de parochiekerk van Ninove en het bestaande kapittel van Ninove¹³. Maar dit was onvoldoende om deze grotere communauteit in stand te houden. Om die reden schonk de stichter gronden die gelegen waren tussen Herlinkhove (Outer) en Okegem aan deze fundatie¹⁴. In 1142 werd deze schenking bekrachtigd door Diederik van den Elzas, de graaf van Vlaanderen, waarbij ridder Diederik I

⁹ VAN ELSLANDE R., De heren van Nevele en van Wervik vanaf 1067 tot 1300, in: *Het Land van Nevele*, 41ste jg., juni 2010, nr. 2, blz. 9.

¹⁰ WARLOP E., *The Flemish nobility before 1300*, Kortrijk, 1976, blz. 913-914; 917-918.

¹¹ VAN DOORSELAER A. - VIERIN J - WARLOP E. - MADDENS N. - VANCOLEN P., *De geschiedenis van Kortrijk*, Tielt 1990, blz. 35.

¹² DE SMET J.J., Cartulaire de l'abbaye de Ninove, in: *Corpus Chronicorum Flandriae*, 1868, dl. II, blz. 702.

¹³ VAN ELSLANDE R., De oprichting van het kapittel van de Sint-Maritiuskerk te Nevele, in: *Het Land van Nevele*, 43ste jg., jan. 2012, nr. 1, blz. 7, 10.

¹⁴ BYSTERVELD A.-J. - VAN DE PERRE D., *Het mirakelboek en de stichtingsgeschiedenis van de Ninoofse abdij*, Leuven 2001, blz. 4-5.

van Beveren¹⁵ en Rogier I, burggraaf van Kortrijk optraden als getuigen. Rogier I van Kortrijk ondertekende hierbij tevens de brieven die de graaf geschreven had voor de Tempelhoven van Caster (Eecke, Frans-Vlaanderen) en van Slijpe (Middelkerke). In 1138 was de Gentse burggraaf Willem Wenemaer overleden. De graaf wilde dat Rogier I het burggraafschap waarnam van deze stad, maar Rogier weigerde waardoor hij burggraaf van Kortrijk bleef. In 1143 schonken de graaf, de gravin en hun zoon Filips een deel van het bos Ruholt (Rihoult-Clairmarais, Frans-Vlaanderen) om daar een cisterciënzerabdij op te richten. Rogier I van Kortrijk was medeondertekenaar van deze akte. Hetzelfde jaar nog trouwde Rogier I met Sara. Wat algemeen geopperd wordt, nl. dat zij hoogstwaarschijnlijk de dochter was van Rogier III van Rijsel, burggraaf van Rijsel¹⁶, wordt in het document van Elslande gestaafd: "*dogter van Rogier den jongen, Kasteleyn van Ryssel*".

Zegel Hendrik van Broekburg; Legende: + SIGI... DE . BROOBVRGH (1131), Brussel, Algemeen Rijksarchief, Zegel nr. 21.701.

Op 8 augustus 1145 sloeg Rogier I van Kortrijk graaf Iwan van Aalst, alias de Kale, dood. Reeds vroeger kwam het tot een bloedig treffen tussen beide edelen. In een stove (= badhuis) te Aken werd Rogier door Iwan met messteken aan zijn handen blijvend verwond. Bij de verzoeningspoging tussen de twee edelen te Kassel (Frans-Vlaanderen) werd Iwan door Rogier vermoord. Lambert van Adres schreef in zijn *Historia Comitum Ghisnensium (1194-1198)*, dat de aanleiding tot deze moord het conflict was tussen de clan van Broekburg (Bourbourg, Frans-Vlaanderen), waarvan Rogier I een

¹⁵ R.A.G., Drongen, Oude Abdij, Liber foundationum, f° 30v°, nr. CXXX.

¹⁶ LEURIDAN Th., *Les Châtelains de Lille*, Rijsel, 1873, blz. 113.

goede vriend was, en Iwan van Aalst¹⁷. Hendrik van Broekburg was de eerste maal gehuwd met Sibily-Roos van Guines, een verwante van de burggraaf van Gent. Na haar dood hertrouwde hij met Beatrice van Aalst. Als dochter van Baldwin III van Aalst maakte zij aanspraak op de heerlijkheid van Aalst. Haar oom Iwan van Aalst wist haar na de dood van zijn oom deze heerlijkheid te ontnemen. Op een even bedenkelijke manier eigende Iwan zich de titel toe van heer van het Waasland, ten nadele van Diederick van Beveren die een goede relatie had met Rogier I van Kortrijk.

In het document van Elslande wordt vermeld dat Rogier zich hiervoor bij Diederik van den Elzas verontschuldigde en dat deze moord amper gevolgen heeft gehad. Warlop¹⁸ is van mening dat door de moord op Iwan van

Aalst, schoonzoon en vertrouweling van de graaf, Rogier omstreeks 1150 'persona non grata' was en vermoedelijk buiten Vlaanderen verbleef.

Waarschijnlijk is deze moord op Iwan van Aalst gebeurd op aansporen van Arnulf van Guines, burggraaf van Gent. Vermeldenswaard is dat Arnulf van Guines een langdurig conflict heeft gehad met Hendrik van Broekburg in verband met het graafschap Guines. Uiteindelijk werd de Gentse burggraaf in 1142 graaf van Guines¹⁹.

Jan van der Asselt, Portret van Filips van den Elzas (1378) (kopie door Felix De Vigne, 1858), eertijds: Kortrijk, Gravenkapel, thans: Brussel, Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis (vermoedelijk verloren gegaan²⁰).

¹⁷ *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores, XXIV, Hannover, 1879, blz. 550-642.*

¹⁸ WARLOP E., Kortrijk, Rogier I van Kortrijk, in: *Nationaal Biografisch woordenboek*, dl. II, Brussel 1966-2003, blz. 407.

¹⁹ WARLOP E., *The Flemish nobility before 1300*, Kortrijk, 1976, dl. II, vol. I, blz. 89.

²⁰ VAN ELSLANDE R., Jan van der Asselt, hofschilder van Lodewijk van Male, in: *De Leiegouw*, 29ste jg., 1987, nr. 7, blz. 420-444.

Warlop²¹ schrijft verder: “Zijn (= Rogier I) terugkeer naar Vlaanderen werd waarschijnlijk bewerkstelligd door Arnulf, graaf van Guines. Deze deed afstand van alle aanspraken op het ambt van burggraaf van Gent, dat voor de duur van zijn leven aan Rogier I van Kortrijk werd toevertrouwd”. In het document van Elslande wordt Rogier I van Kortrijk in 1149 als burggraaf van Kortrijk vermeld.

In een latere publicatie vermeldden Warlop e.a. dat de gevolgen van deze daad eerder beperkt waren, waarbij zij verwezen naar de macht die deze burggraaf had²². Warlop²³ schreef: “vanaf 1150 was Rogier I één der invloedrijkste edelen in Vlaanderen en de meest eminente burggraaf die Kortrijk ooit gekend heeft. Hij stond ook in betrekking met de Engelse koning, van wie hij een beursleen hield”.

Desiderius, broer van Rogier I, wist op 3 maart 1144 als proost van het St.-Pieterskapittel te Rijsel de bekrachtiging van paus Celestinus II te krijgen van de rechten en bezittingen van dit kapittel. Door zijn betrekkingen en invloed in het Vaticaan kon hij in 1146 de splitsing bekomen van het bisdom Noyon-Doornik in twee aparte bisdommen²⁴. In 1149 trad hij op als proost en aartsdiaken voor het Vlaamse gedeelte van het bisdom Doornik²⁵.

In een overeenkomst tussen de graaf en Gerardus, de nieuwe bisschop van Doornik in 1150, tekent Rogier het document met “...Rogerio Cortacensi...” (Rogier van Kortrijk)²⁶.

Vanaf 1151 werd Rogier I van Kortrijk vermeld als “Rogerus castellanus Gandensis” (= burggraaf van Gent)²⁷.

²¹ WARLOP E., Kortrijk, Rogier I van Kortrijk, in: *Nationaal Biografisch woordenboek*, dl. II, Brussel 1966-2003, blz. 407.

²² VAN DOORSELAER A. - VIERIN J. - WARLOP E. - MADDENS N. - VANCOLEN P., *De geschiedenis van Kortrijk*, Tielt 1990, blz. 59.

²³ WARLOP E., Kortrijk, Rogier I van Kortrijk, in: *Nationaal Biografisch woordenboek*, dl. II, Brussel 1966-2003, blz. 407.

²⁴ STRUBBE E. - VOET L., *De Chronologie van de Middeleeuwen en de Moderne tijden in de Nederlanden*, Antwerpen-Amsterdam, 1960.

²⁵ Het gaat hier om het inkomen van de kerk van Kuurne dat gegeven werd aan de Kortrijkse St.-Maartensabdij.

²⁶ FOPPENS F., o.c., dl. IV, vol.II, blz. 204, nr. XXXIII.

In 1160 (1163?) overleed Reynold II van Rijsel, burggraaf van Rijsel. In zijn laatste uren werd hij bijgestaan door de latere graaf Filips van den Elzas (1142-1191), door zijn broers Hugo en Rogier, en ook door zijn zuster Sara, de vrouw van burggraaf Rogier I van Kortrijk.

Robrecht van Kortrijk, broer van Rogier I, was in 1162 proost van het Sint-Salvatorskapittel te Harelbeke²⁸. In dat jaar werd ook Zeger van Kortrijk vermeld als zoon van Rogier I²⁹. Hij was één van de baronnen van Vlaanderen³⁰. De laatste maal dat Zeger van Kortrijk vermeld werd, was op 4 augustus 1182³¹.

Zoals hoger vermeld, verklaarde op 1 december 1163 Gerardus van Reninge aan zijn oom Diederik dat hij de tienden die de burgers van Ieper schonken aan de kanunniken van Terwaan, achter had gehouden. Als getuige van deze verklaring trad burggraaf Rogier I op samen met zijn broer Desiderius, proost van Rijsel, en zijn zonen Rogier II van Kortrijk en Walterus. Deze Walter werd nog vermeld in 1172³². Hij was gehuwd met Agnes, zuster van burggraaf Willem IV van Sint-Omaars³³. Samen hadden ze een zoon Walter van Kortrijk genaamd³⁴.

²⁷ HAIGNERE D. - BLED O., *Les chartres de Saint-Bertain d'après le grand cartulaire de Dom Dewitte, Sint-Omaars*, 1886-1889, dl. I, blz. 92-93, nr. 210.

²⁸ VAN LOKEREN A., *Chartres et documents de l'abbaye de Saint-Pierre à Gand*, Gent, 1868-1871, dl. I, blz. 157, nr. 271.

²⁹ Rijsel, Archives Départementales du Nord, 59 H 7/53.

³⁰ DIEGERICK J., *Inventaire des archives de l'abbaye de Messines*, Brugge, 1876, blz. XXXIV-XXXV.

³¹ DE SLET J.J., *Cartulaire de l'abbaye de Ninove*, in: *Corpus chronicorum Flandriae*, dl. II, blz. 780.

³² FOPPENS F., *Auberti Miraei opera diplomatica*, Leuven-Brussel, 1723-1748, dl. I, blz. 188.

³³ DE LAPLANE H., *L'abbaye de Clairmarais d'après ses archives*, in: *Mémoires de la Société des Antiquaires de la Morinie*, XI, 1861-1864, blz. 343.

³⁴ WARLOP E., *The Flemish nobility before 1300*, Kortrijk, 1976, dl. II, vol. I, blz. 919.

Zegel Zeger II van Guines; legende:
+ SIGILLV SIG'I CASTELLAN
(Gent, Rijksarchief, Zegel nr. 19.981).

Een andere zoon van Rogier I, Arnout, werd in die tijd genoemd in verband met de abdij van Affligem. Hij was één van de baronnen van Vlaanderen³⁵ en werd samen met zijn broer Guilebert³⁶ vermeld tot en met 6 maart 1186 (n.s. 1187)³⁷.

In 1164 was Desiderius van Kortrijk proost van het Sint-Donaaskapittel te Brugge.

Op 27 februari 1168 sloot Filips van den Elzas, in naam van zijn vader graaf Diederik, vrede met graaf Floris III van Holland. Dit verdrag werd ondertekend door o.a. burggraaf Rogier I van Kortrijk, Hendrik van Moorseele, Boudevijn van Vichte en Wouter van Rollegem.

De kersverse graaf Filips van den Elzas stichtte op 1 augustus 1169 het kapittel van Ariën (Aire-sur-la-Lys, Frans-Vlaanderen). Als donatie aan dit kapittel gaf de nieuwe vorst 300 gemeten land, die Rogiers zoon Waulter van Kortrijk in leen hield. Deze akte werd o.m. ondertekend door burggraaf Rogier I en zijn zonen Zeger en Arnoud van Kortrijk. Kort nadien werd op 14 oktober Desiderius van Kortrijk, broer van Rogier I, tot bisschop van Terwaan gewijd, een functie die hij tot 1191 uitoefende³⁸.

Na het overlijden van Arnout I van Guines (1124-1169) werd in 1170 het burggraafschap van Gent rechtmatig overgedragen op zijn zoon Arnout II

³⁵ DE MARNEFFE E., *Cartulaire de l'Abbaye d'Afflighen*, Leuven, 1894, blz. 177.

³⁶ Guilebert, zoon van Rogier I, werd reeds in 1171 vermeld; VAN LOKEREN A., o.c., dl. I, blz. 180, nr. 320.

³⁷ SERRURE P., *Cartulaire de Saint-Bavon à Gand*, Gent, 1836-1840, blz. 66, nr. 70.

³⁸ VAN WERVEKE H, *Het bisdom Terwaan van den oorsprong tot het begin van de veertiende eeuw*, Gent-Parijs, 1924.

van Guines. Bij deze overdracht werd bepaald dat Rogier I, inmiddels weduenaar geworden, zou hertrouwen met Margaretha, de oudste dochter van Arnout I van Guines en weduwe van Eustache de Fiennes³⁹. Dit betekende dat bij de dood van Arnout II van Guines opnieuw Rogier I van Kortrijk aangesteld werd als burggraaf van Gent. Om de 'vriendschap' tussen beide families nog te verstevigen huwde Petronilla, de dochter van Rogier I, met Zeger van Guines, vierde zoon van Arnout. Dit laatste echtpaar had veel kinderen waardoor Rogier II geen aanspraak meer kon maken op de titel van burggraaf van Gent. Deze kinderen waren: burggraaf Zeger III van Gent, gehuwd met Beatrice van Houdain; ridder Daneel van Guines, getrouwd met Adelide van Balinghem; Arnout, ridder Gilles⁴⁰; ridder Diederick, heer van 'Dam', Willemskerke en Melsele; Bernard, kanunnik van Terwaan; ridder Walter Man, schout van het Woutermansambacht; Beatrice, religieuze en Petronella, abdis van Vorst⁴¹.

In 1471 begunstigde Filips van den Elzas het tempelhof van Slijpe en Rogier I was medeondertekenaar van deze oorkonde.

In 1172 verkocht Walterus van Kortrijk voor 170 mark een leen gelegen tussen Watene en Boekburg (Bourbourg) aan de graaf van Vlaanderen, die het goed schonk aan de kerk van Ariën (Aire-sur-la-Lys). Als getuigen traden op burggraaf Rogier I en Gyzelbrecht van Nevele.

Zegel Desiderius van Kortrijk, bisschop van Terwaan (1170); Brussel, Algemeen Rijksarchief, Zegel nr. 21.540.

³⁹ HELLER J., *Historia Comitum Ghisnensium*, in: *Monumenta Germaniae Historica Scriptores*, Hannover 1879, dl. XXIV, blz. 581.

⁴⁰ Rijsel, Archives Départementales du Nord, 27 H. 61, f° 57v° - 58.

⁴¹ DE MARNEFFE E., *o.c.*, blz. 289-290 (nr. CCX), 362-363 (nr. CCLXXVI), 522-523 (nr. CCCCXXXV).

In 1177 vergezelde Rogier I van Kortrijk samen met andere ridders de graaf Filips van den Elzas tijdens de kruistocht naar het Heilig Land. Net voor dit vertrek trad de burggraaf op als getuige bij de overdracht van drie ponden Vlaamse munt door de graaf aan de abdij van O.-L.-Vrouw van Kapelle, die afkomstig waren van de grafelijke inkomsten van Grevelingen (Gravelines, Frans-Vlaanderen).

In oktober 1178 keerde Rogier I van Kortrijk samen met graaf Filips van de Elzas terug naar Vlaanderen.

In de hoedanigheid van bisschop van Terwaan, nam Desiderius van Kortrijk, broer van Rogier I, tussen 5 en 19 maart 1179 deel aan het derde Lateraans Concilie. Daar werd beslist dat de paus voortaan door de kardinalen zou verkozen worden tijdens een conclaaf met een tweederde meerderheid van de uitgebrachte stemmen⁴².

Burggraaf Rogier I van Kortrijk en ridder Hendrik van Moorsele ondertekenden in 1180 op het slot van Male het eerste privilege dat door de graaf Filips van de Elzas verleend werd aan de havenstad Damme. Deze eenvoudige keuren die de graaf verleende aan grote Vlaamse steden was één van zijn belangrijkste verwezenlijkingen voor de uitbouw van zijn graafschap tot een moderne staat. Ook de macht van Rogier werd beperkt. In 1180 werd Lambrecht van Vichte als eerste grafelijke baljuw van Kortrijk vermeld⁴³. Deze titel was niet erfelijk en in de volgende eeuw werd de baljuw geregeld naar andere *castella* (vestingen) verplaatst om te verhinderen dat hij een band met de lokale bevolking zou opbouwen. Deze *ministerialis* zal in latere tijden het ambt van burggraaf verdringen.

Op 24 maart 1182 (n.s. 1183) overleed de broer van Rogier I van Kortrijk Robberecht, proost van het St.-Pieterskapittel te Rijsel⁴⁴. Waarschijnlijk had deze Robberecht na 1169 zijn broer Desiderius in deze functie opgevolgd.

⁴² http://nl.wikipedia.org/wiki/Concilies_van_Lateranen.

⁴³ VAN DOORSELAER A. - VIERIN J. - WARLOP E. - MADDENS N. - VANCOLEN P., *De geschiedenis van Kortrijk*, Tielt 1990, blz. 58.

⁴⁴ HAUTCOEUR E., *Documents liturgiques et nécrologiques de l'église collégiale de Saint-Pierre de Lille*, Rijsel, 1895, blz. 145, noot 3.

In 1186 richtte Desiderius van Kortrijk, broer van Rogier I, de Cisterciënzer-abdij te Blendecques nabij St.-Omaars op.

In een akte van 11 mei 1187 waarin "*Rogerus castellanus et uxor eius Margareta (de Guines)*" (burggraaf Rogier en zijn echtgenote Margareta van Guines) de O.-L.-Vrouwkerk te Peplingem (Peupligues, Frans-Vlaanderen) begiftigden, traden zijn zonen als getuigen op: "*Rogeri, Arnoldi, Giselberti filiorum ipsius Rogeri castellani*", en leden van zijn schoonfamilie zoals "*Sigeri (de Guines) de Gant*" op.

Met het oog op een stichting van een abdij te Moorsele, kocht Filips van den Elzas in 1187 landgoederen van Arnout en Lambert Van Duuth en droeg die over aan burggravin Margaretha de Guines, alias van Gend, vrouw van Rogier I. Zij bezat reeds in deze streek landerijen die aan deze goederen paalden. Deze gronden werden in 1214 geschonken aan de abdij.

Opvallend is dat op 6 maart 1187⁴⁵ Rogier I van Kortrijk nog vermeld werd als burggraaf van Gent, terwijl deze titel reeds in 1170 was overgegaan op zijn schoonzoon Zeger van Guines.

Uit de grafelijke rekeningen van 1187, de zgn. 'Grote Brief', blijkt dat de grafelijke inkomsten van de kasselrij Kortrijk zeer groot waren⁴⁶.

Tijdens zijn tweede kruistocht stelde Filips van de Elzas de burchtgraven Zeger van Guines, alias van Gend (Gent), en Rogier I van Kortrijk aan als bestuurders van het graafschap. Hij vertrouwde de zorg van de pas gebouwde burcht in de Arteveldestad tevens toe aan deze burggraven.

In 1190 overleed burggraaf Rogier I van Kortrijk. Hoewel zijn zoon Rogier II van Kortrijk reeds vanaf 1163 zijn vader bijstond in het bestuur van de kasselrij, werd deze heer van Nevele en Wervik pas na de dood van zijn vader burggraaf van Kortrijk. Uit de erfenis van Rogier I schonk zijn dochter Petronella 32 gemeten land aan de abdij van Vorst met als voorwaarden dat hun dochters Beatrix en Petronelle, die ingetreden waren in dit klooster, over de inkomsten van deze schenking konden beschikken.

⁴⁵ SERRURE C., *o.c.*, blz. 66, nr. 70.

⁴⁶ VAN DOORSELAER A. - VIERIN J. - WARLOP E. - MADDENS N. - VANCOLEN P., *o.c.*, blz. 35.

Naast de titel van burggraaf erfde Rogier II de belangrijke heerlijkheid het Ronsevaalse, die tot het einde van het ancien régime verbonden bleef met de heerlijkheid Nevele. Het Ronsevaalse bestond in 1450 uit 57 lenen verspreid over de hele kasselrij van Kortrijk. Daarnaast was het Ronsevaalse bezet met renten die naast de goederen een aparte bron van inkomsten vormden⁴⁷. Het is duidelijk dat Rogier I zich heeft verrijkt met een aantal goederen en heerlijkheden verspreid in het zuiden van West-Vlaanderen en ze ondergebracht heeft onder één noemer die de naam kreeg van Ronsevaal. Dit wijst er op dat Rogier I waarschijnlijk geen lid was van een belangrijke familie met een patrimonium. Waarschijnlijk was de bruidsschat van Sarah van Rijsel de kern waaruit verder het Ronsevaalse zal groeien. Mogelijks lagen deze kerngoederen in het gebied dat sinds 1963 van West-Vlaanderen overgeheveld werden naar Henegouwen, daar deze in het Ronsevaalse het meest aansluitende gebied vormen⁴⁸. Mogelijks werd nog vóór 1450 de heerlijkheid Ronsevaal uitgebreid met delen van het door de familie Radulf de Mortagne in het derde kwart van de 13de eeuw verdeelde leengoed in en rond Wervik⁴⁹ van de eerste heren van Nevele en Wervik⁵⁰.

⁴⁷ VAN DEN ABEELE R., Bijdrage tot de geschiedenis der landelijke heerlijkheden. Over het ontstaan en de territoriale constructie van de heerlijkheid Nevele, in: *Het Land van Nevele*, jg. 41, 2010, nr. 4, blz. 68-69.

⁴⁸ Het gaat hier om goederen die lagen in de huidige gemeenten van Moeskroen (Moucron), Dottenijs (Dottignies) en waarschijnlijk ook Warkonje (Warcoing) (zie verder); Kortrijk, Rijksarchief, Inv. nr. 502 familiearchief d'Ennetières.

⁴⁹ Deze verdeling gebeurde onder de kinderen van Everard Radulf en Johanna van Béthune. Walter van Kortrijk werd heer van Nevele-Ronsevaal. Willem van Nevele was heer van Oosthoven, een heerlijkheid in Wervik. Michiel van Elslande werd heer van het Elsland (en Hooghen Helstland?). Het is zeer goed denkbaar dat ook de kleinere goederen rond Wervik tussen de familieleden verdeeld werden. Zowel Willem van Nevele als Michel van Elslande hadden erfgenamen. Over de nazaten van hun zuster Isabella hebben we niets kunnen terug vinden. Mogelijks had zij geen kinderen en zijn na haar dood haar goederen (gedeeltelijk) terug naar het huis Nevele-Ronsevaal gegaan.

⁵⁰ LOGIE J., *Geluwe de heerlijkheden onder Nevele-Ronsevaalse 1450-1791*, dl. IV, 1995; HUYS P., *Achterlenen van het Ronsevaalse (Nevele) in Geluwe, 17de-18de eeuw. Verslagen en mededelingen van de stedelijke oudheidkundige Commissie van Wervik*, 2004, blz. 67-84.

Rogier II burggraaf van Kortrijk, heer van Nevele-Ronsevaal en van Wer- vik

Zoals hoger vermeld werd Rogier II van Kortrijk voor het eerst vermeld op 1 december 1163. Samen met andere familieleden trad hij op als getuige van de schuldbekentenis van Gerardus van Reninge aan zijn oom Diederik, die de geschonken tienden van de burgers van Ieper aan de kanunniken van Terwaan had achtergehouden.

De begiftiging van de O.-L.-Vrouwkerk te Peplingem (Peupligues, Frans-Vlaanderen) door zijn ouders op 11 mei 1187 werd o.m. door Rogier II als erfgenaam bekrachtigd.

Zegel Rogier II van Kortrijk, Legende: + SIGILLVM ROGERI DE CURTRAI (Brussel, Algemeen Rijksarchief, Zegel nr. 1551).

Het was na het overlijden van zijn vader dat Rogier II van Kortrijk als oudste zoon in 1190 burggraaf van Kortrijk werd.

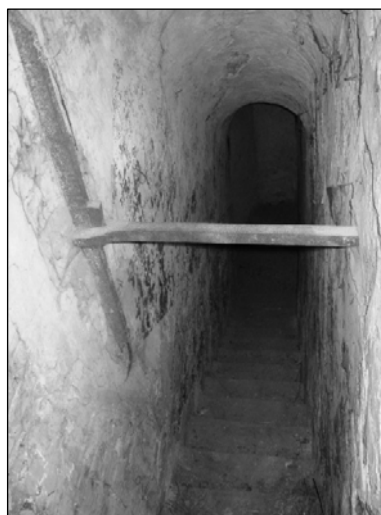
Hoewel we geen bevestiging terugvonden, mogen we aanvaarden dat hij toen reeds lang getrouwd was met Beatrice van Nevele. Hun oudste zoon Rogier III werd reeds in een document van 1192 vermeld⁵¹. We mogen stellen dat Rogier III toen reeds meerderjarig was, m.a.w. meer dan 25 jaar, waardoor we de huwelijksdatum van zijn ouders mogen plaatsen vóór 1168. Beatrice van Nevele was een tijdgenote van de belangrijke, maar thans bijna volledig vergeten Nevelse schrijver Jehan Li Nevelois, die voornamelijk bekend werd met zijn *'La Vengeance d'Alexandre'*⁵².

⁵¹ VANDERKINDERE L., *La chronique de Gislebert de Mons*, Brussel 1904, blz. 287.

⁵² VAN HASSELT A., *Essai sur l'Histoire de la poésie Française en Belgique*, in: *Mémoires couronnés par l'Académie royale des sciences et belles-lettres*, Brussel, 1837, blz. 11.

Opvallend is dat deze vooropgestelde huwelijksdatum samen valt met de vroegste vermelding van Rogier II toen zijn vader Rogier I burggraaf was van Kortrijk en ook van Gent.

Hierbij moet opgemerkt worden dat Nevele ongeveer één dagreis van Kortrijk lag⁵³, waardoor het kasteel van Nevele een ideale overnachtingplaats was voor de burggraaf, zijn gevolg en zijn kostbare uitgebreide bagage. Nevele was toen reeds een grote heerlijkheid waar de burggraaf met de lokale edelen in vrede kon leven. Het huwelijk van Rogier II met Beatrijce van Nevele moet dan ook eerder tegen deze achtergrond geplaatst worden, dan dat het kan gezien worden als louter een romantisch liefdesverhaal. Ook de bouw van de burcht te Nevele moet geplaatst worden binnen deze context. Dit versterkt slot lag ongeveer 16 km van het Genste Gravensteen en was bij een opstand van de Gentenaars een ideaal vlucht-oord. Door de familiebanden met de familie van Nevele kon de burggraaf er rekenen op verblijf, bescherming en verdediging. De brede Poekebeek was met haar talrijke vertakkingen verbonden met Tielt en het Brugse vrije, waardoor het kasteel zowel te land als te water gemakkelijk bereikt kon worden. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de Nevelse burcht behoorde tot het patrimonium van de graaf en niet tot dat van de lokale heer. Dit feit zal later aan de basis liggen om een nieuw kasteel te bouwen te Ooidonk.

Nevele, steektrap van de romaanse burcht.

⁵³ Meestal werd een deel van het interieur meegenomen van het ene kasteel naar het andere. In vergelijking met de pelgrims, die per dag ongeveer 45 km. aflegden, mogen we aanvaarden dat het slot van Nevele een dagreis van Kortrijk lag.

Is het zo verwonderlijk dat de bouw van de romaanse burchten te Gent en te Nevele duidelijke verwantschap vertonen, waarop reeds vroeger gewezen werd⁵⁴?

Gent, Gravensteen.

Dit gegeven plaatst ook de tot op heden oppervlakkig bestudeerde geschiedenis van de Gentse burcht in een nieuw daglicht. Hoewel hiervoor geen enkel bewijs bestaat, mogen we aannemen dat het Gravensteen vóór het slot van Nevele gebouwd werd, m.a.w. dat er een architecturale invloed was op het slot van Nevele. We weten dat Filips van den Elzas de grafelijke burcht in Gent voltooide in 1180. Historici brengen dit direct in verband met de brand van 1176 die het kasteel teisterde. Te oordelen naar de architectuur werd ongeveer het volledige kasteel gebouwd in de 12de eeuw, d.i. de donjon met het binnenhof en het poortgebouw met de omheining, geflankeerd door 24 uitgekraagde torens. Thans aanvaardt men dat dit majestueuze slot op drie jaar tijd gebouwd werd. In vergelijking met de religieuze instellingen, kunnen we stellen dat de bouw van een dergelijk bolwerk veel vroeger moet begonnen zijn. Aannemelijker is het te veron-

⁵⁴ SCHAECK H., Het kasteel van Nevele, een stand van zaken, in: *Het Land van Nevele*, 33ste jg., juni 2002, afl. 2, blz. 105-139.

derstellen dat de aanvang van het nieuwe kasteel ongeveer samenviel met de aanstelling van Rogier I van Kortrijk als burggraaf van Gent. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de graaf kort voor zijn vertrek naar het Heilig Land in 1189 het instand houden van de Gentse burcht onder de hoede plaatste van de toenmalige burggraaf Zeger van Guines, alias van Gent, en van Rogier I van Kortrijk.

De bouw van de burcht van Nevele kwam tot stand tijdens de regeerperiode van Rogier I van Kortrijk.

Opmerkelijk is dat Rogier I slechts in één bekend document vermeld werd als burggraaf van Gent. Uit hoger vermelde documenten blijkt dat Rogier II optrad in naam van zijn vader. Het feit dat na zijn dood niet zijn vrouw Beatrice van Nevele, maar wel zijn stiefmoeder Margaretha van Guines het burggraafschap waar nam, doet ons veronderstellen dat zijn weduwe Beatrice wilde verblijven in het Gentse om zich voornamelijk bezig te houden met aangelegenheden van Nevele.

Dit roept de veronderstelling op dat Rogier II tijdens de periode dat zijn vader burggraaf van Gent was als oudste zoon deze functie waar nam in de Arteveldestad die in de nabijheid van de geboorteplaats van zijn vrouw ligt.

Rogier II van Kortrijk en Beatrice van Nevele hadden naast Rogier III van Warcoing⁵⁵ minimum nog vijf kinderen: Daneel⁵⁶, Raas⁵⁷, Beatrix⁵⁸, Lysbeth⁵⁹ en Walter (II)⁶⁰.

Kort voor zijn vertrek naar het Heilig Land in april 1190 schonk de graaf een belangrijke keure aan Kortrijk, waarin de poorters van belangrijke stedelijke privilegiën werden toegekend. Dat Kortrijk in die tijd belangrijke stads-

⁵⁵ Ibidem, *o.c.*.

⁵⁶ Ibidem, *o.c.* Daneel was gehuwd met Elisabeth, dame van Drogen en Herseaux, bij wie hij minimum drie kinderen had: Seger, Arnold en Agnes.

⁵⁷ SERRURE C., *Cartulaire Saint-Bavon à Gand*, Gent, z.d., blz. 94, nr. 116. Raas had een zoon Daneel van Brakel, die bij zijn vrouw Maria van Hansbeke een zoon had Siger, die in het huwelijk trad met Catharina, WARLOP E., *o.c.*, blz. 922.

⁵⁸ Brugge, Rijksarchief, Aanwinsten, nr. 3472, f° 32v°.

⁵⁹ Ibidem, *o.c.*

⁶⁰ DIEGERICK J., *Inventaire analytique et chronologique des chartres et documents appartenants aux archives de la ville d'Ypres*, Brugge 1853-1868, dl.II, blz. 3, nr. MMCVI.

rechten verwierf, kan te maken hebben met de dood van Rogier I die mogelijk deze voorrechten tegenhield.

Na de dood van zijn vader is zeker zijn oom Desiderius van Kortrijk een grote steun geweest voor burggraaf Rogier II. Als gezant van de paus werd deze bisschop van Terwaan belast met talrijke belangrijke onderhandelingen. Hij onderhield contacten met wereldlijke en geestelijke vooraanstaanden, o.m. met de heilige Bernardus van Clairvaux en de heilige Thomas Becket, aartsbisschop van Canterbury.

Herhaaldelijk werd op hem een beroep gedaan als bemiddelaar bij geschillen tussen kerkelijke instellingen. In 1191 was hij bemiddelaar tussen Filips-August, koning van Frankrijk, en Margaretha van de Elzas, gravin van Vlaanderen en Henegouwen, in verband met de opvolging van haar graafschappen.

Kort nadien deed Desiderius omwille van zijn hoge leeftijd afstand van zijn bisschopszetel en trok zich terug in de abdij van Cambron waar hij op 2 september 1194 overleed⁶¹. Hoewel het niet duidelijk is, lijkt het erop dat Desiderius van Kortrijk reeds op 21 januari 1194 (n.s. 1195) zalig werd verklaard. Zijn feestdag werd op die dag gehouden en zijn graf werd vereerd.

Anoniem (15de eeuw), Verdwenen portret van graaf Boudewijn VIII van Vlaanderen (kopie door Anthonio de Succa, 1602⁶²); Eertijds: Gent, St.-Pietersabdij.

⁶¹ VAN CAPPEL E., Zalige Desiderius van Kortrijk, Bisschop van Terwaan, in: *Album English*, Brugge, 1952, blz. 381-398.

⁶² COMBLES-SONKES M. - VAN DEN BERGEN-PANTENS C., *Memoriën van Anthonio de Succa een tijdgenoot van Pieter Pauwels Rubens, tekeningen uit de 17de eeuw*

In 1192 wilde de nieuwe graaf Boudewijn VIII (ca. 1150-1195) van Vlaanderen (1191-1194) twee kapittels stichten die verbonden waren aan de kapel van zijn kasteel te Kortrijk. Het eerste was gewijd aan de H. Geest en het ander aan O.-L.-Vrouw. Deze stichtingsakte werd ondertekend door Rogier III, zoon van de burggraaf.

Burggraaf Zeger van Gent begiftigde met toestemming van zijn vrouw Petronella van Kortrijk in 1193 de kapel van *Belec* (Bijloke) te Gent.

In 1196 werd Beatrice als vrouw van Nevele vermeld, waaruit we mogen besluiten dat haar vader Walter van Nevele tussen 1188 (laatste vermelding) en 1196 overleden was. Daar hij geen mannelijke afstammelingen had, kreeg zijn dochter Beatrice de titel van vrouw van Nevele.⁶³ Door dit huwelijk werden de Kortrijkse burggraven tevens heren van Nevele en Wervik.

Na de aanstelling van Boudewijn IX (1171-1205) als graaf van Vlaanderen (1195), ondertekende Rogier II van Kortrijk in 1196 als burggraaf de open brieven, waarin gesteld werd dat de stad en de kasselrij Kortrijk de koning van Frankrijk trouw bleven en zelfs zouden bijstaan indien de graaf verraad pleegde aan de eed aan de koning van Frankrijk. Deze eed aan de Franse kroon had heel wat negatieve gevolgen voor de wolimport uit het Britse imperium⁶⁴.

Tijdens de oorlog tussen Filips-August, koning van Frankrijk, en Richard Leeuwenhart, koning van Engeland, kozen de Vlamingen in 1197 de zijde van de Engelsen. Reden hiervoor was de wolindustrie waarvoor de Vlamingen afhankelijk waren van de wolimport uit Engeland⁶⁵.

(dl. I & II), Cat. Tent. Brussel Koninklijke Bibliotheek Albert I Nassaukapel 5-3/30-4-1977, dl. I, blz. 178; dl. II, ill. 60 r°.

⁶³ FINOT J., *Archives hospitalières de Comines*, 1884, B.1; LEURIDAN T., *Recherches sur les sires de Comines*, Rijsel 1880, blz. 11.

⁶⁴ LLOYD TH, *The English wool trade in the Middle Age*, 2005, blz. 7.

⁶⁵ MALFLIET R., De domeinvorming van de Vlaamse abdijen Ter Duinen en Ter Doest in Zuid-Beveland en de Vier Ambachten tegen de achtergrond van de politieke conflicten tussen Vlaanderen en Holland 1167-1296, in: *Jaarboek voor middeleeuwse geschiedenis*, 2006, blz. 60.

Gigant van de graftombe van Richard Leeuwenhart, Fontevraud, abdijkerk.

Doornik koos de zijde van Frankrijk en viel daardoor in ongenade bij de graaf van Vlaanderen, die kort nadien de stad belegerde. Op 20 juli 1197 werd een wapenstilstand getekend door tussenkomst van Vlaamse ridders, zoals Rogier II van Kortrijk en zijn zoon Rogier (III) van Warcoing. Deze laatste stond in voor deze vrede en stelde zich zelfs borg voor 100 zilveren marken van de vierduizend marken die deze stad als oorlogsschuld moest betalen aan de graaf.

Het document van Elslande vermeldt dat Rogier II van Kortrijk en Hendrik van Beveren als afgezanten van de graaf van Vlaanderen op 8 oktober 1197 te Rouan een verdrag tekenden met Jan zonder Land, broer van Richard Leeuwenhart, waarin bepaald werd om geen vrede met Frankrijk aan te gaan zonder elkaars toestemming. Mogelijks werd de voornaam Henry⁶⁶, verward met deze van ridder Diederick, heer van Beveren, die in die periode burggraaf was van Diksmuide⁶⁷. Uit het verder relaas blijkt trouwens dat Diederick van Beveren en Rogier II van Kortrijk een nauwe band met elkaar hadden.

Het was duidelijk dat als achtergrond van dit verdrag opnieuw de import van wol naar Vlaanderen een belangrijke rol speelde. Dat hierbij ook Rogier II en de heer van Beveren betrokken waren, moet gezien worden in de

⁶⁶ Een Henry was in 1280 kanunnik van het Brugs St.-Donaaskapittel, Gent, Rijksarchief, Verzameling de Saint-Genois, nr. 274.

⁶⁷ DE MARNEFFE E., *Cartulaire de l'Abbaye d'Afflighem*, Leuven, 1894, blz. 275.

optiek dat de Hollandse graaf Diederik VII reeds in 1194 de zijde van de koning van Engeland had gekozen.

In 1197 werd vrede gesloten tussen graaf Boudewijn IX van Vlaanderen en de Franse koning. Ook de stad Kortrijk beloofde dit verdrag in ere te zullen houden. Aan dit document hangt het oudste wapen van de stad dat de buste van bisschop St.-Maartens voorstelt met als tegenzegel dat van Rogier III: een keper van keel (= rood) op een zilveren schild. Dit laatste wapenschild zal later het stadswapen worden van Kortrijk. Blijkbaar had de burggraaf toen een grote inpakt op het stadsbestuur.

In 1198 bevestigde de graaf de donatie van "*Rogerus Curtracensis castellanus*" (Rogier, burggraaf van Kortrijk) en zijn vrouw "*Beatrix domina de Nivella*" (Beatrix, vrouwe van Nevele) aan het kapittel van Harelbeke voor het zielenheil van "*patris sui Rogeri quondam...castellani*" (zijn vader burggraaf Rogier) en "*mariti sui Rogeri Curtracensis junioris*" de jonge echtgenote van Rogier van Kortrijk. Deze acte werd bezegeld door burggraaf Rogier II van Kortrijk, zijn zoon Daneel van Kortrijk en zijn schoonbroer burggraaf Zeger van Guines, alias van Gent, en verder Diederick van Beveren, Boudewijn van Komen, Bernard van Roubaix en Rogier van Moscre (Moucheron⁶⁸).

Kort nadien is Rogier II overleden. Toen Beatrix, vrouwe van Nevele, in hetzelfde jaar 1198 nog een jaarrente van 40 schellingen schonk aan het St.-Salvatorskapittel te Harelbeke, was zij reeds weduwe. Deze rente was bezet op de inkomsten van haar goed *Werueke* (Wervik) dat zij in leen hield van Boudewijn IX, graaf van Vlaanderen en Henegouwen⁶⁹.

⁶⁸ Volgens DE FLOU, *Toponymisch woordenboek...*, deel 10, p. 1114 is moschere een heerlijkheid in Kortrijk buiten.

⁶⁹ PREVENIER W., *De oorkonden der graven van Vlaanderen (1191- aanvang 1206)*, Brussel 1964, dl. II, blz. 204-209, nr. 92.

*Portret van koning Filips-August van Frankrijk
(2de kwart 13de eeuw), Reims, Palais du Tau.*

Het burggraafschap werd overgedragen op zijn oudste zoon Rogier III van Kortrijk, heer van Warcoing. Zijn tweede zoon Walter van Nevele, alias van Wervik, huwde met Marie bij wie hij een zoon had Walter genaamd (zie verder). Zijn andere zoon Daneel huwde met Lysbeth, vrouw van Drongen en Herseaux⁷⁰. Dit gezin had drie kinderen: Zeger van Drongen die huwde met Aleidis van Wambrechies⁷¹, kanunnik Arnoult van Harelbeke⁷² en Agneete die trouwde met Walter van Koekelare.

Rogier II had verder nog twee zonen die beiden ridder waren: Rogier⁷³ en Raas⁷⁴, gehuwd met de vrouw van Brakel. Dit laatste gezin had een zoon Daneel van Brakel die trouwde met Marie van Hansbeke⁷⁵. Hij had verder nog twee dochters: Beatrice en Lysbeth⁷⁶.

⁷⁰ Lysbette, vrouw van Drongen werd als vrouw van Daneel van Kortrijk vermeld in een oorkonde van augustus 1232, waarin ze de stichting van het hospitaal van Deinze beëdigde, hoewel dit hospitaal reeds in begin van de eeuw in gebruik was genomen.

⁷¹ Ridder Zeger van Kortrijk en zijn vrouw Aleidis, dochter van ridder Bernard van Wambrechies keurden in augustus 1232 de verkoop van de tienden van Assenede goed, die haar vader gegeven had aan het klooster van Nonnenbosche te Gent.

⁷² Doornik, Archief O.-L.-Vrouwkathedraak, Cartulaire A, f° 96.

⁷³ DE MARNEFFE E., *o.c.*, blz. 362-363, nr. CCLXXVI.

⁷⁴ PIOT C., *Cartulaire de l'abbaye d'Eename*, Brugge, 1881, blz. 175, nr. CCVI.

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ WARLOP E., *The Flemish nobility before 1300*, Kortrijk, 1976, dl. II, vol. I, blz. 121.

Rogier III, burggraaf van Kortrijk, heer van Warcoing, erfgenaam van het huis Nevele-Wervik

Rogier III werd voor de eerste maal vermeld in 1192, toen hij als getuige optrad voor graaf Boudewijn VIII die twee kapittels wilde oprichten verbonden aan de kapel van de grafelijke burcht te Kortrijk. In die tijd werd Rogier III van Kortrijk vermeld als heer van Warkonje (Warcoing, Hene-gouwen)⁷⁷. Algemeen wordt aanvaard dat hij deze titel verkregen heeft door een huwelijk met de erfgename van de heren van Warcoing. Het is niet uitgesloten dat Rogier III aangesteld werd als eerste heer van deze heerlijkheid. Wie de vrouw was van Rogier III, is niet meer te achterhalen maar we weten wel dat hij vader was van twee dochters: Lysbeth⁷⁸ en Maria⁷⁹.

*Zegel Diederick II van Beveren.
Legende: SIGILL' THEODERICI
D. .EV'NA (Brussel, Algemeen
Rijksarchief, Zegel nr. 21.588).*

Tussen juli en oktober 1193 had ridder Rogier van Warcoing, zoon van de burggraaf Rogier II, enkele betwistingen met de graaf. De graaf had Rogier hiervoor voldoening beloofd. Daar hieraan niet voldaan werd, begon Rogier de graaf te beledigen en allerlei exorbitante rechten op te eisen alsof de graaf een vazal was van de heer van Warcoing. Rogier weigerde de zaak voor het grafelijk hof te brengen en maakte zich schuldig aan roof en baanstroperij.

⁷⁷ VANDERKINDERE L., *La chronique de Gislebert DE Mons*, Brussel, 1904, blz. 287.

⁷⁸ MUSSELY C. - MOLITOR E., *Cartulaire de Notre-Dame de Courtrai*, Gent, 1881, blz. 72, nr. LXXI.

⁷⁹ RAG, Drongen, Oude abdij, Liber fundationum, f° 13 v°.

Graaf Boudewijn trad direct op en liet als vergelding Rogiers kasteel te Warcoing uitbranden en verwoestte daarbij zijn landerijen. Rogier begon hierop te plunderen. Daarna moest Rogier vluchten en vond onderdak bij andere samenzweerders die samen optrokken tegen Boudewijn. Hij vond daarbij steun bij Diederick II van Beveren, burggraaf van Diksmuide die door de verbeurdverklaring van zijn erfgoed het Land van Waas (dat gegeven werd aan Iwan van Aalst, de schoonzoon van de graaf) ook een geschil had met Boudewijn VIII.

Op 2 februari 1194 sloten Rogier en Diederick een verbond met Hendrik I, hertog van Brabant en met steun van Hendrik de Blinde, graaf van Luxemburg, Namen, Durbuy en Laroche, vielen zij Vlaanderen aan.

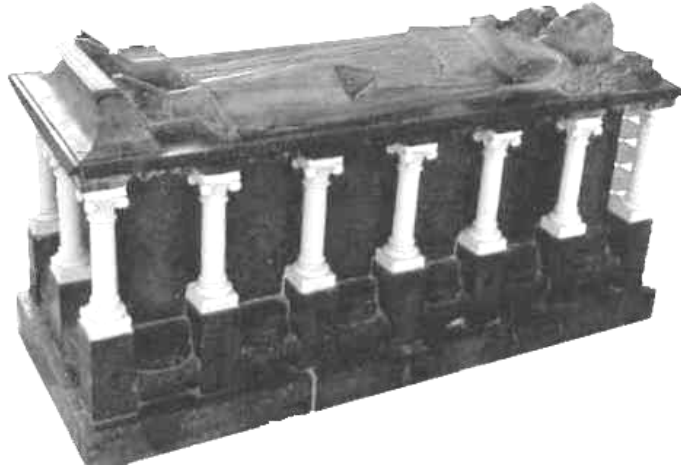
Graaf Hendrik van Limburg zag hierin een vergeldingsactie voor de verloren bruidschat van zijn dochter. In 1150 had de kinderloze Hendrik de Blinde de zoon van zijn zuster Aleidis van Namen, nl. graaf Boudewijn V van Henegouwen en VIII van Vlaanderen aangeduid als erfgenaam van de heerlijkheden Namen, Durbuy en Laroche. Toen graaf Hendrik de Blinde in 1186 op 74-jarige leeftijd nog een dochter Ermisinde kreeg, die hij direct uithuwelijkte aan Hendrik II van Champagne, kwam hij op zijn beslissing terug en schonk Namen, Durbuy en Laroche als bruidschat. Graaf Boudewijn wendde zich tot keizer Frederik I van het Heilig Rooms-Duitse Rijk, leenheer van Hendrik de Blinde, om zijn rechten als *reservataire*-erfgenaam⁸⁰ op te eisen. De keizer steunde Boudewijn daar hij deze 'bruidschat' niet naar een Franse vazal wilde laten gaan. Uiteindelijk werd door de tussenkomst van de aartsbisschop toch vrede gesloten, waarbij bepaald werd dat de oorspronkelijke belofte van Hendrik de Blinde behouden werd. Hierop werd Namen tot een markizaat omgevormd. Vanaf dan (april 1188) zal Boudewijn niet alleen graaf van Vlaanderen en Henegouwen zijn, maar ook nog erfgenaam van het markizaat Namen. Het was dan ook begrijpelijk dat Hendrik de Blinde hertog Hendrik I van Brabant te hulp snelde in deze strijd.

Vanuit het zuiden van Vlaanderen trokken ze op naar Rupelmonde, waar ze zich van de grafelijke burch meester maakten.

Als reactie viel Boudewijn onmiddellijk vanuit Bergen Brabant binnen en verbrandde alles wat hem in de weg stond. Hij rukte op naar Nijvel en stak de stad in brand. Ondertussen was Eudes III, de graaf van Bourgogne die

⁸⁰ Dit zijn erfgenamen aan wie een voorbehouden gedeelte van het nalatenschap toebehoort door familiale banden.

gehuwd was met Mathilde, weduwe van Filips van den Elzas, in de naam van de koning van Frankrijk Boudewijn te hulp gekomen. Ook Hendrik III, hertog van Limburg, moeide zich in de strijd en koos de kant van de hertog van Brabant. Hij rukte op naar Namen, het markizaat van Boudewijn. Boudewijn trok zonder verwijl naar Namen, waar hij het leger van de hem vijandige coalitie zodanig verraste, dat het niettegenstaande zijn superieure macht volledig verpletterd werd. De hertog van Limburg, alsook zijn twee zonen, en talrijke ridders werden gevangen genomen, terwijl de andere edelen van de coalitie in wanorde en paniek vluchtten⁸¹.

Graftombe hertog Hendrik I van Brabant, Leuven, St.-Pieterskerk.

Op 20 augustus 1194 werd de zgn. 'Vrede van Halle' gesloten tussen de graaf van Vlaanderen en de hertog van Brabant. Kort voordien had Rogier III zich met de graaf van Vlaanderen verzoend en kon hij terugkeren naar het graafschap. Diederick II van Beveren bleef in ongenade bij de graaf.

Als bewijs voor zijn trouw aan de nieuwe graaf van Vlaanderen, Boudewijn IX, vermoordde Rogier III in 1196 aan de kerk te Halle Guilielmus Schenk, een andere collaborateur van de oorlog uit 1193.

⁸¹ <http://www.hermanboel.eu/dossiers-gesch18.htm>

Zegel Petronelle van Kortrijk; Legende: + SIGILL' PETRONILLE CASTELLANE GANDENSIS (Brussel, Algemeen Rijksarchief, Zegel nr. 19.982).

Om in de gratie te komen en het vertrouwen te winnen van de graaf stelde Rogier III zich in 1197 borg voor 100 zilveren marken van de vierduizend marken die de stad Doornik als oorlogsschuld moest betalen aan Boudevijn IX. Deze stad had de zijde gekozen van de koning van Frankrijk tegen de graaf die een pakt gesloten had met Engeland.

De tante van Rogier van Warcoing en haar man de Gentse burggraaf "*Sigerus castellanus Gandensis et uxor mea Petronilla*" (Zeger burggraaf van Gent en mijn echtgenote Petronilla) schonken in 1198 landerijen aan de abdij van Affligem met instemming van "*Sigero filio nostro et reliquis filiis nostris*" (Zeger onze zoon en onze andere zonen)⁸².

Na de dood van zijn vader werd Rogier III in 1198 burggraaf van Kortrijk⁸³.

Op 18 augustus 1199 werd op het kasteel van de Roche-Andely een verbond gesloten tussen Jan zonder Land, koning van Engeland, en de graaf van Vlaanderen. Onder de Vlaamse ridders in het gevolg van de graaf ondertekenden o.m. Zeger van Guines, burggraaf van Gent, en Daneel van

⁸² FOPPENS F., *Auberti Miraei opera diplomatica*, Leuven-Brussel, 1723-1748, dl. I, vol. II, blz. 557, nr. LXXIII.

⁸³ PREVENIER W., *De oorkonden der graven van Vlaanderen (1191- aanvang 1206)*, dl. II, Brussel, 1964, nr. 92.

Kortrijk, broer van burggraaf Rogier III dit verdrag. Dit verdrag was een hernieuwing van de overeenkomst gesloten in 1197⁸⁴.

De reden waarom zijn broer Daneel dit akkoord bezegelde, is waarschijnlijk te zoeken in het feit dat Rogier in 1199-1200 in ongenade gevallen was bij de graaf. De weduwe van zijn grootvader Margaretha van Guines, die tevens zijn tante was, nam toen in naam van zijn oom Zeger II, burggraaf van Gent, het ambt van burggraaf van Kortrijk waar.

In hetzelfde jaar stichtten de graaf en de gravin een kapittel van twaalf kanunniken, verbonden aan de grafelijke kapel in de Kortrijkse O.-L.-Vrouwkerk⁸⁵. De graaf trad hiermee in het voetspoor van zijn vader graaf Boudewijn VIII van Vlaanderen die reeds in 1292 twee kapittels wilde oprichten, verbonden aan de kapel van het kasteel te Kortrijk. Egidius, kapeiaan van de gravin, werd als eerste deken aangesteld. Voor het behoud van deze stichting schonk de graaf op 5 december 1199 aan de kanunniken zijn tienden van Hulst en het land dat ten noorden van deze stad op de zee was gewonnen. De stichtingsakte werd o.a. ondertekend door Daneel van Kortrijk (zoon van Rogier II), Rogier de Mosschere en Goossen van Zwevegem.

In een ongedateerde schenkingsakte (rond 1200) aan de Gentse St.-Pietersabdij werd "*Margareta (de Guines) quondam castellana Curtracensis*" (Margareta burggravin van Kortrijk) genoemd⁸⁶. Tijdens de viering van de "*domini Eustachii primi mariti eiusdem matrone*" tussen 1201 en 1209 in dezelfde abdij werd haar schenking vermeld als gift van de "*nobilis ma-*

⁸⁴ PREVENIER W., *o.c.*, nr. 66, 115.

⁸⁵ DE CUYPER J. - DEWILDE B., *De historische Onze Lieve Vrouwekerk te Kortrijk*, Kortrijk 1975, blz. 13, 25-26; DE CUYPER J., Het ontstaan van het kapittel te Kortrijk (1199-1212, in: *Miscellanea historica in honorem Alberti De Meyer*, Leuven-Brussel, 1964, dl. I, blz. 510-527. De aanvang van de bouw van deze nieuwe kapel begon pas in maart 1202. In maart 1205 vroeg hij in een brief aan de Franse koning Filips August om te waken over de voltooiing van deze stichting. Deze kleine kerk blijkt uit de opgravingen van 1962-1963 enkel te bestaan uit een koorpartij en zal ongeveer 100 jaar nadien gesloopt worden.

⁸⁶ FAYEN A., *Liber traditionum sancti Petri Blandiniensis*, in: *Cartulaire de la ville de Gand publié par ordre de la Commission des Archives de Gand*, 2e serie, dl, Gent, 1906, blz. 212-213.

trona Margareta...castellana Curtracensis" (edele vrouw Margareta, burggravin van Kortrijk)⁸⁷.

Toen in 1201 de graaf en de gravin een overeenkomst bevestigden tussen Margaretha van Guines en abt Everardus van de Gentse St.-Baafsabdij werd zij opnieuw vermeld als burggravin van Kortrijk. In hetzelfde jaar verkreeg Rogier III gratie van de graaf en werd opnieuw aangesteld als burggraaf.

In april van het jaar 1201 werd een vergadering gehouden te Valenciennes om een kruistocht voor te bereiden. Onder de aanwezigen waren: "...*Rotgeri de Cortriaco...*" (= Rogier III van Kortrijk), Rogier van Moscre, Willem van Marke, Alexander van Poeke, Ansellus van Rollengem en Godfridus van Coeyghem die eveneens de schenkingsoorkonden van de vorst aan religieuze instellingen ondertekenden.

Toen in 1201 Baldwin van Ronslo de tienden van Wevelgem schonk aan het kapittel van Harelbeke werd de akte o.m. ondertekend door ridder "*Rogierius*" III van Kortrijk.

Rogier III van Kortrijk nam deel aan de vierde kruistocht in 1202 onder leiding van graaf Boudewijn IX van Vlaanderen⁸⁸. De vierde kruistocht, met als doel via Egypte het Heilig Land te veroveren, haalde door een gebrek aan middelen Palestina niet eens; in plaats daarvan veroverden de kruisvaarders Constantinopel. Daar stichtten ze het Latijnse Keizerrijk met de graaf van Vlaanderen als eerste keizer.

De Meester van de Vlaamse Boëthus, De kroning van keizer Boudewijn I (1478-1480), Londen, British Library, ms. Royal 15 E i, f° 118.

⁸⁷ Ibidem.

⁸⁸ *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire*, 45ste reeks, 1876, blz. 146-147, nr. 11.

In februari 1205 gaf Robert van Sperleke in een brief vanuit het Heilig Land de opdracht om zijn schenking van vijf mudden haver per jaar, bezet op een grafelijk leen aan het Kortrijks O.-L.-Vrouwkapittel, over te dragen aan Wauter van Kortrijk. De maand nadien droeg Wauter van Kortrijk deze schenking over aan het kapittel, wat hij ook kenbaar maakte aan Geeraerd, proost van Brugge.

Rogier III werd voor de laatste maal vermeld in februari 1205 te Constantinopel.

In 1205 kwam de Griekse bevolking van Thracië in opstand en veroverde met Bulgaarse steun Adrianopel. Keizer Boudewijn, graaf van Vlaanderen, belegerde de stad, maar werd in april verslagen. Hij werd gevangen genomen en was sindsdien spoorloos. In 1206 ontving de paus een brief uit Bulgarije waarin medegedeeld werd dat Boudewijn was overleden. Mogelijks kwam Rogier III in of naar aanleiding van deze opstand om het leven.

Op dat ogenblik was zijn oudste dochter Lysbeth nog minderjarig. Opnieuw werd niet zijn moeder Beatrice van Nevele, maar wel Margaretha van Guines, de weduwe van zijn grootvader Rogier I, aangesteld als burggravin van Kortrijk.

Zegel Michiel van Harnes (Parijs, Archives Nationales de France, DA. 2.375).

Daar Beatrice van Nevele haar zoon Rogier III overleefde, heeft hij nooit de titels en de heerlijkheden Nevele en Wervik geërfd van zijn moeder.

In 1208 was Beatrice van Nevele hertrouwd met ridder⁸⁹ Michiel III van Harnes⁹⁰. Toen droeg hij als voogd van zijn minderjarige neef Michiel van Boelare tijdelijk de titel van heer van Harnes. Na de dood van zijn in 1229-1230 overleden neef, werd Michiel III aangesteld als heer van Harnes⁹¹. Hij was waarschijnlijk voordien reeds gehuwd, daar zijn kinderen Michiel IV, Philippa, Lysbeth en Maria geen erfgenamen waren van het huis van Nevele-Wervik.

In juli 1209 werd Michiel III van Harnes, de man van Beatrice van Nevele, vermeld als "*Flandrie justiciarius*" (grafelijk baljuw)⁹². Deze titel droeg hij nog in 1219⁹³.

Kort na het huwelijk van Johanna van Constantinopel, gravin van Vlaanderen, met Ferrand van Portugal, weigerde Gent de nieuwe vorst te erkennen. De Gentenaars, aangevoerd door Raas van Gavere en Arnulf van Oudenaarde, belegerden het grafelijk kasteel te Kortrijk waar de nieuwe graaf verbleef. Hij kon ontsnappen, maar de Gentenaars staken Kortrijk, dat de vorst erkende, in brand⁹⁴. Blijkbaar hebben de burggraven van beide steden, die elkaars verwanten waren, zich bij deze belegering afzijdig gehouden.

Op 27 juli 1214 werd Michiel van Harnes, echtgenoot van Beatrice van Nevele, ernstig gewond tijdens de slag van Bouvines⁹⁵. Hoewel men vreesde voor zijn leven herstelde hij langzaam. Hij overleed kort vóór december 1231⁹⁶.

⁸⁹ D'HERBOMEZ A., *Chartres de l'abbaye de Saint-Martin de Tournai*, Brussel 1898-1901, dl. I, blz. 197-198, nr. 193.

⁹⁰ DIEGERICK J., *Inventaire analytique et chronologique des archives de la ville d'Ypres*, Brugge, 1853-1869, dl. VII, blz. 3, nr. MMCVI.

⁹¹ WARLOP E., *The Flemish nobility before 1300*, Kortrijk, 1976, dl. II, vol. I, blz. 103.

⁹² Brugge, Rijksarchief, Abdij van Oudenburg, IA, f° 2 v°.

⁹³ Doornik, Archives de l'Etat, Cartulaire 73, f° 28.

⁹⁴ VAN DOORSELAER A. - VIERIN J. - WARLOP E. - MADDENS N. - VANCOLEN P., *De geschiedenis van Kortrijk*, Tielt 1990, blz. 36.

⁹⁵ *Recueil des Historiens des Gaules et de la France*, Poitiers, 1876, blz. 97, 258-259.

⁹⁶ DEMARQUETTE A., *Cartulaire et abbesses da la Brayelle d'Annai de 1196 à 1504*, dl. I, Rijsel, 1885, nrs. LIII, LIX.

De tante van Rogier III "*Petronilla (Curtracensis) uxor quondam*" (Petronilla (van Kortrijk) echtgenote) en haar man "*Sigeri castellani Gandensis*" (Zeger, burggraaf van Gent) schonken in 1214 een goed "*in parochia Anderlechtens*" (in de parochie Anderlecht) aan de abdij te Vorst, waar hun dochters Beatrice en Petronella binnengetreden waren. Als getuigen traden hierbij op "*Theodoricus et Walterus filii eiusdem Petronillae, Rogerus de Curtraco, Ingelbertus de Lupengem milites, Mathildis advocata Bethuniae, Margareta soror eiusdem*"⁹⁷.

Op het einde van 1214 stichtte Margaretha van Guines, burggravin van Kortrijk, de vrouwenabdij O.-L.-Vrouw tot Guldenberg te Moorsele. Hiervoor had ze haar kasteel en landerijen ter Coutere samen met de aanpalende gronden, die door de graaf aan haar geschonken waren in 1187, overgedragen aan gravin Johanna van Constantinopel met de vraag om ze te schenken aan de cisterciënzerinnen voor de oprichting van een klooster. Deze stichting werd bewerkstelligd door bisschop Désideris van Kortrijk, broer van Rogier I. Op 15 maart 1214 (n.s. 1215) droeg de gravin deze schenking over aan deze orde. Als getuige van deze schenking traden o.m. op Bertulf, proost van het St.-Donaaskapittel te Brugge en kanselier van Vlaanderen, deken Aegidius van Kortrijk en Wauter, broer van Rogier II van Kortrijk.

Tussen 1215 en 1218 vestigden de cisterciënzerinnen zich in deze abdij. In 1216 werd hun bidhuis ingewijd door Margaretha van Guines, burggravin van Kortrijk. Als eerste abdis werd haar nichtje Sara Nieland, religieuze van de abdij van Blandecque, aangesteld. Margaretha van Guines stierf in 1221 en werd begraven in de abdijkerk van Moorsele. Toen de nonnen in 1241 hun klooster overbrachten naar Wevelgem, namen zij het stoffelijk overschot van Margaretha van Guines met zich mee. Deze cisterciënzerinnenabdij werd later omgevormd tot de hoeve Hof ter Coutere⁹⁸.

⁹⁷ Miraeus, o.c., blz. 758.

⁹⁸ FAVOREL N., *Geschiedenis van de Guldenbergabdij te Wevelgem, Bijdrage tot de kennis van het Cistercienser-kloosterwezen in Vlaanderen*, Kortrijk, 1957, p. 78-104; DESPRIET P., *Twintig Zuidwestvlaamse hoeven*, deel I, Kortrijk, 1978, p. 131-138; COOLSAET W. & VAN OVERBERGHE L., *Moorsele 950 jaar. Van parochie Mortsellia tot deelgemeente Moorsele*, catalogus tentoonstelling 950 jaar Moorsele, Heule, 1996, p. 17-20; VANHOVE L., *De Guldenbergabdij na 1 september 1796*, in: *Wibilinga*, 1997, p. 75.

Daarnaast deed Margaretha de Guines in 1215 een schenking aan de Gentse St.-Baafsabdij. In deze oorkonde werd ze opnieuw vermeld als “castellana Curtracensis” (burggravin van Kortrijk)⁹⁹.

Jan van der Asselt, Portret van Ferrand van Portugal en Johanna van Constantinopel (1378) (kopie door Felix De Vigne, 1859¹⁰⁰), eertijds: Kortrijk, Gravenkapel, thans: Brussel, Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis (vermoedelijk verloren gegaan¹⁰¹).

Op 9 augustus 1215 werd Beatrice van Nevele, vrouw van Nevele en Wervik, voor de laatste maal vermeld. Zij moet kort daarna overleden zijn, aangezien haar zoon Walter van Nevele, alias van Wervik, vanaf 19 november 1215 als burggraaf en vanaf maart 1215 (n.s. 1216) als heer van Nevele vermeld werd¹⁰².

Zowel de titels van haar oudste zoon uit haar eerste huwelijk als haar eigen titel van vrouw van Nevele gingen over naar haar kleindochter Lysbeth. De heerlijkheid Wervik kwam in het bezit van Walter van Nevele, alias van Wervik. Sommige historici zijn van mening dat Walter van Nevele, alias van Wervik, van zijn vader de heerlijkheid Warcoing erfde. Deze stelling is te

⁹⁹ FOPPENS F., o.c., blz. 229.

¹⁰⁰ DE BUSSCHER E., *Recherches sur les peintres gantois des XIVe et XV siècles, indices primordiaux de l'emploi de la peinture à l'huile à Gand*, Gent 1859, ill. III.

¹⁰¹ VAN ELSLANDE R., Jan van der Asselt, hofschilder van Lodewijk van Male, in: *De Leiegouw*, 29ste jg., 1987, nr. 7, blz. 420-444.

¹⁰² Kortrijk, Rijksarchief, Archief van de abdij van Merken, oorkonden, nr. 11.

verwerpen daar hij in 1217 optreedt als heer van Warcoing in naam van zijn minderjarige nicht Elisabeth.

Lysbeth burggravin van Kortrijk, vrouw van Warcoing en Nevele-Ronsevaal

De dood van Beatrice van Nevele, vrouw van Nevele en Wervik, bracht heel wat wrevel met zich mee, daar haar erfgename Lysbeth van Kortrijk toen nog minderjarig was. Walter van Nevele, alias van Wervik¹⁰³, werd aangesteld als voogd van Lysbeth¹⁰⁴ en Maria¹⁰⁵, de twee dochters van zijn oudste broer. Lysbeth was in 1232 reeds meerderjarig daar zij in december van dat jaar fungeerde als vrouw van Nevele¹⁰⁶ en het jaar nadien in maart 1232 (n.s. 33) als burggravin¹⁰⁷.

Haar oom Walter van Nevele, alias van Wervik, nam als voogd ook de functies van burggraaf en heer van Warcoing en Nevele waar¹⁰⁸. Tussen 1215 en 1222 was Walter van Nevele, alias van Wervik, burggraaf van Kortrijk, heer van Warcoing, Nevele, Wervik en volgens sommige bronnen ook heer van Rumbek¹⁰⁹. In werkelijkheid nam niet haar oom, tijdens de vroegste periode van Lysbeths minderjarigheid, het burggraafschap waar, maar Margaretha van Guines de weduwe van Lysbeths overgrootvader.

¹⁰³ In verband met het voeren van twee familienamen van Nevele en van Wervik verwijzen we naar onze publicatie: VAN ELSLANDE R., De heren van Nevele en van Wervik vanaf 1067 tot 1300, in: *Het Land van Nevele*, 41ste jg., juni 2010, nr. 2, blz. 3-35.

¹⁰⁴ MUSSELY C. - MOLITOR E., *Cartulaire de Notre-Dame de Courtrai*, Gent, 1881, blz. 72, nr. LXXI.

¹⁰⁵ RAG, Drongen, Archief Premonstratenzerabdij, Liber foundationum, f° 13v°, nr. 54.

¹⁰⁶ Gent, Rijksarchief, Oorkonden der Graven van Vlaanderen, Fonds de Saint-Genois, nr. 48.

¹⁰⁷ MUSSELY C. - MOLITOR E., *o.c.*

¹⁰⁸ In maart 1226 (n.s. 1227) noemt zijn weduwe zich "Maria, relictæ Walteri castelani Cortracensis et domini de Niuella"; Rijsel, Archives Départementales du Nord, 36 H 279/4453.

¹⁰⁹ http://www.eurochateaux.com/eurochatnew/info_nl.cfm?idchat=685&histo=a
De heerlijkheid Rumbek behoorde in 1145 toe aan de familie Radulf, DE FLOU, *o.c.*, kol 226-227.

Omstreeks 1213 stelde "Walterus de Werfka (Werveka)" zich borg bij de verkoop van een perceel bos door Hendrik van Nieuwerkerke aan ridder Michiel, zoon van Erlebald van Erenthage¹¹⁰.

Zegel Lysbeth van Kortrijk; Legende: .S. ELIZAB. VXORIS .E. CASTE...A (Brussel, Algemeen Rijksarchief, Zegel nr. 18.664).

In 1216 werd ridder Daneel van Kortrijk, broer van de overleden burggraaf Rogier III, als rechter aangesteld in een geschil tussen Mathilde, vrouw van Dendermonde, en Zeger II, burggraaf van Gent en zoon van Petronella van Kortrijk. Zeger II, burggraaf van Gent, en zijn oudste zoon Hugo bevestigden in april 1217 dat zij de schenking van de goederen van Margaretha van Guines aan de abdij van Moorsele aanvaardden en afzien van hun erfrecht op deze goederen.

Als voogd van de minderjarige Elisabeth ruilde Walter van Nevele, alias van Wervik, de tienden van Warcoing voor 25 bunder land en een som geld, betaald uit de opbrengsten van de tienden en andere zaken van het hospitaal te Warcoing¹¹¹.

In 1221 overleed burggravin Margaretha van Guines; zij werd begraven in het koor van de abdijkerk te Moorsele.

¹¹⁰ FEYS E. - NELIS A., *Cartulaires de la prévôté de Qaint-Martin à Ypres, Brugge, 1880-1881*, dl. II, blz. 59, nr. 80.

¹¹¹ De vermelding dat Walter, hier vermeld als heer van Nevele, nog minderjarig was bij deze transactie is duidelijk een verkeerde interpretatie. Het was zijn nicht Elisabeth, van wie hij voogd was, die in 1217 nog minderjarig was; cf. <http://fr.wikipedia.org/wiki/Warcoing>.

Samen met Philips van de Woestine, Jan van Machelen, Gerard van Olsene stelde “*Walterus de Werui*” in 1221 zichzelf en hun goederen borg voor Filips, schout van Maldegem, voor de onderwerping van de schout aan de veroordeling van gravin Johanna van Constantinopel¹¹².

Walter van Nevele, alias van Wervik, was reeds overleden op 18 december 1223 en liet bij zijn vrouw Maria een minderjarige zoon Walter van Wervika¹¹³ na.

Merkwaardig is dat in 1226 Walters echtgenote Maria vermeld werd als vrouwe van Nevele¹¹⁴. Werd zij na de dood van haar man aangesteld als voogdes van Lysbeth en Maria? Dit zou betekenen dat Rogier III van Kortrijk zijn oudste dochter geboren werd in 1202, het jaar dat deze burggraaf vertrok naar Constantinopel om nooit meer terug te keren naar huis. De vraag is natuurlijk wanneer zijn tweede dochter Marie werd geboren.

Het lijkt er sterk op dat Marie, de zuster van Lysbeth, huwde met haar oom en voogd Walter van Nevele, alias van Wervik. In deze context is zeker de titel van Walters echtgenote als vrouwe van Nevele aanvaardbaar. Maria, de zus van Lysbeth, leefde nog in februari 1267 (n.s. 1268)¹¹⁵.

*Zegel Maria, dame van Nevele (1226);
Legende: + SIGILLVM. M...DNE DE NIVEL-
LA (Parijs, Archives Nationales de France,
DA., nr.3074).*

¹¹² GHELDOLF A., *Histoire de la Flandre et de ses institutions civiles et politiques jusqu'à l'année 1305*, Brussel, 1835-1864, dl. IV, blz. 224-225. Gheldolf vermeldt hier verkeerdelijk “Walterum de Werin” i.p.v. “Walterum de Werui”.

¹¹³ Kortrijk, Rijksarchief, Archief van de abdij van Merken, oorkonden, nr. 15.

¹¹⁴ WARLOP E., *The Flemish nobility before 1300*, dl. II, vol. II, Kortrijk 1976, blz. 921.

¹¹⁵ R.A.G., Drongen, Archief Premonstratenzerabdij, Liber foundationum, f° 13v°.

Merkwaardig is tevens het feit dat de zoon van Walter van Nevele en Marie, Walter van Wervik, heer van Wervik, van Warcoing en van Rumbeke tussen 1223 en 1228 vermeld werd als heer van Nevele. Walter van Wervik overleed vóór 1237. Samen met zijn vrouw Margaretha had hij minstens vier kinderen: Walter, Jan, Margaretha en Gillis. De titel van de heerlijkheid Nevele ging niet over naar één van deze kinderen, maar naar Lysbeth van Kortrijk. Mogelijks trad Walter van Nevele tot aan het huwelijk van zijn nicht tijdelijk op als heer van Nevele.

Hoewel Lysbeth van Kortrijk in 1233 vermeld werd als vrouw van Warcoing¹¹⁶, bleef deze heerlijkheid in handen van de descendents van Walter van Nevele, alias van Wervik. De mogelijkheid is niet uitgesloten dat Walter van Wervik in die tijd overleed en dat zijn nicht aangesteld werd als voogdes over zijn wezen. Op dat ogenblik oefende deze vrouw van Nevele de functie uit van burggravin van Kortrijk.

Ze huwde met Evrard Radulf, heer van Mortaigne, weduwnaar van Lysbeth van Edingen. Hij was burggraaf van Doornik. Samen hadden ze drie kinderen: Michiel, Evrard Radulph en Rogier.

Zegel Evrard Radulph, Legende: + S' EVRARDI RADOL TORNACENSIS ET DOMINI MAVRITANIE (Brussel, Algemeen Rijksarchief, Zegel nr. 18.632).

In 1237 verkochten Willem van Lenthout, zijn vrouw en zoon aan de Guldenbergabdij van Moorsele een jaarrente van 100 schellingen voor 50 Vlaamse ponden, gehouden op het leen te Rumbeke van "Walterus (II) de Werv". Walter van Wervik (II) beloofde aan de abdis van dit cisterciënzerinnenklooster van Moorsele dat hij op het ogenblik dat hij ridder zou worden en een zegelring zou bezitten, de oorkonde van de verkoop zou

¹¹⁶ Doornik, Archief O.-L.-Vrouwkathedraak, Cartulaire A, f° 76v°-77.

bekrachten door zijn zegel¹¹⁷. Dit wijst er op dat ten tijde van deze verkoop Walter van Wervik geen 25 jaar (= meerderjarig) was. Walter erfde van zijn vader de titels van heer van Rumbekke (hij bewoonde daar het motekasteel¹¹⁸), heer van Nevele (1223-1228) en heer van Wervik (vóór 1237). Zijn vader Walter van Wervik was reeds overleden vóór het einde van 1237, maar hij werd nog vermeld in een document van juni 1241¹¹⁹. Na de dood van Lysbeth van Kortrijk erfde Walter II van Wervik de heerlijkheid Warcoing

In 1237 schonken Johanna en Agnes, dochters van Walter van Wervik, hun geërfde landerijen te Marke aan de cisterciënzers om er de abdij Rodenberg op te richten. Deze abdij werd tussen 1260 en 1267 overgebracht naar Groeninge aan de rand van de stad Kortrijk. Na een bewogen geschiedenis vormen thans de resterende delen van deze abdij de kern van het museum Kortrijk 1302.

Kortrijk, Groeningeabdij; thans: Museum Kortrijk 1302.

¹¹⁷ Brugge, Bisschoppelijk archief, Archief van de abdij van Wevelgem, oorkonde nr. 4.

¹¹⁸ VOKAER (o.l.v.), *Burchten en hoevekastelen*, 1973, p. 218-220. Kasteel en kasteelheren te Rumbekke, in: *Handelingen van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk*, XXXIII, 1963-64, p. 9-228.

¹¹⁹ Kortrijk, Rijksarchief, Archief van de abdij van Merken, oorkonden, nr. 31.

In 1237 verkocht ridder Zeger van Drongen twee leenrenten waarvan hij de opbrengst schonk aan de abdij van Marquette te Rijsel. In april 1242 stelden Zeger van Drongen en Willem van Houdain zich borg bij de verkoop van de (thans verdronken) heerlijkheid Pite (ter Piete)¹²⁰ in het Boekhoute-Ambacht door burggraaf Hugo II van Gent aan de Gentse St.-Pietersabdij. Ridder Zeger van Drongen en zijn vrouw Adelisa verkochten in 1243 aan de Gentse Bijlokeabdij enkele tienden die zij bezaten in het Assenede-Ambacht.

Zegel Zeger van Drongen; Legende: ...GE... (Parijs, Archives Nationales de France, DA., nr. 1941).

De rente die de gravin geërfd had van de erfgenamen van Walter van Wer-
vik werd in november 1243 verkocht aan de St.-Veerlekerk te Gent.

Na de dood van Evrard Radulf hertrouwde Lysbeth van Kortrijk met Walter
van Ligne.

Lysbeth van Kortrijk werd voor de laatste maal - samen met haar echtge-
noot Walter van Ligne - vermeld in oktober 1244¹²¹.

De kinderen uit het eerste huwelijke van haar man erfden de titels van
burggraaf van Doornik en heer van Mortaigne. De kinderen van Lysbeth
van Kortrijk erfden na haar dood in 1246 het burggraafschap Kortrijk en de
heerlijkheid Nevele. In dat jaar werd haar zoon Michel vermeld als heer
van Nevele¹²².

¹²⁰ Dit is één van de verdronken dorpen in Zeeuws-Vlaanderen; VAN ELSLANDE R.,
Terneuzen ten tijde van de eerste Elisabethsvloed (1404), in: *Nieuwsbrief* (ter
perse).

¹²¹ SERRURE C., *o.c.*, blz. 235-236, nrs. 242-243.

¹²² D'HERBOMEZ A., *o.c.*, dl. II, blz. 7, nr. 568.

Met haar dood eindigde tevens deze familie als bezitters van de heerlijkheid Nevele.

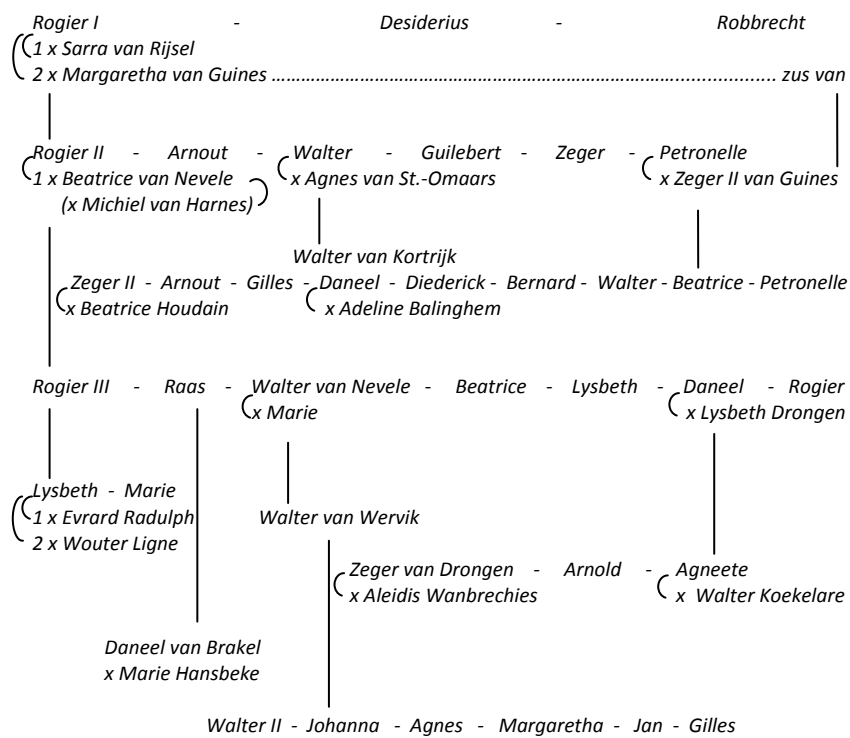
Besluit

Door het huwelijk van Rogier II van Kortrijk met Beatrice van Nevele kwam zowel de heerlijkheid Nevele als Wervik in het bezit van de Kortrijkse burggraven. In de keuze van dit huwelijk moet niet direct een romance gezocht worden, maar het werd eerder gesloten omwille van de strategische ligging van Nevele voor Rogier I, burggraaf van Kortrijk en Gent.

Deze burggraven van Kortrijk behoorden tot de belangrijkste edelen van Vlaanderen en hebben helpen de geschiedenis van ons land bepalen. Zij waren vertrouwelingen van Europese vorsten en vooraanstaande clerici. Hun eigenheid en karakter brachten hen dikwijls in conflict, wat zij telkens wisten te overwinnen. Hoewel hun belang voornamelijk lag op nationaal vlak, hebben ze een belangrijk rol gespeeld voor het patrimonium van Nevele. Tijdens hun regeerperiode werd de burcht opgetrokken, waarvan er thans nog enkele resten ingebouwd zijn in het huidige kasteel van Nevele. Door het huwelijk van Lysbeth van Kortrijk met de Doornikse burggraaf kwam de heerlijkheid Nevele in het bezit van de familie Radulf, die tevens de familienaam Mortaigne droeg, maar oorspronkelijk van Petegem heette. We hopen hierbij een nieuw licht geworpen te hebben op de familie van Kortrijk, burggraven en heren van het huis Nevele-Wervik tussen 1125 en 1250.

Rudy van Elslande
Gent

Stamboom van de burggraven van Kortrijk, heren van Nevele en van Wervik

PERRÎCO EN GROOTMOEDER TONIA OF JACQUES RICAUD EN ANTONIA DE COCK

In 1905 publiceerde Virginie Loveling *Perrîco en Grootmoeder Tonia*¹. In dit verhaal haalt ze herinneringen boven uit haar kindertijd in Nevele en reeds in de eerste zinnen lezen we dat achter Perrîco ‘Le père Ricaud’ schuil gaat, een inwoner uit Nevele van wie de naam in het begin van de 19de eeuw af en toe opduikt in de Nevelse archieven.

In dit artikel toets ik de herinneringen van Virginie Loveling aan de werkelijkheid achter père Ricaud en grootmoeder Tonia.

Jacques Ricaud: één van de Fransen in Nevele

“Le père Ricaud’ was eigenlijk zijn benaming in huis, maar wij, kinderen spraken dat Perrîco uit, met de klemtoon op de middelste lettergreep. (...) Hij was geboortig uit Provence - te Barcelonnette - niet ver van de meer dan drieduizend meter hoge Alpenberg Pelat, had reizende handel gedreven in lakense stoffen (...)” (p. 91).

Jacques ‘père’ Ricaud werd geboren in de parochie Saint Laurent in de Franse gemeente Fours. Deze gemeente ligt in het vallei van de Ubaye in de omgeving van Barcelonnette en van de Pelat, een bergtop van 3050 m hoogte in Alpes-de-Haute-Provence. De bevolking in deze vallei leefde van de schapenkweek en om hun producten aan de man te kunnen brengen, brachten de handelaars hun laken en zijden stoffen niet alleen op de markten van de Provence, maar ook over de Italiaanse grens naar Piemonte en verder noordwaarts naar de Verenigde Provinciën, de Oostenrijkse Nederlanden en zelfs naar Engeland en Westfalen.

Ook de markt van Nevele trok deze vreemde Franse kooplui of *colporteurs* aan en zo vinden we omstreeks 1800 in Nevele een kleine Franse gemeenschap van leurders.

Op basis van de Nevelse paspoortregisters² weten we dat tussen 1796 en 1815 een 20-tal rondreizende handelaren uit Fours, eventueel met vrouw

¹ *Perrîco en Grootmoeder Tonia* verscheen in Loveling V., *Herinneringen. Bijgebracht en ingeleid door Antonin van Elslander*, Hasselt, 1967, p. 91-99.

² RAG, Schelvedepartement, 6141, 6142 en 6143.

en kinderen, in Nevele woonden, zoals³ Denis, Jean Baptiste en Jean Francois Ricaud; Jean en Joseph Arnaud; Jean Honnoré en Julien Jouffred en Joseph Siau. Andere families in het Nevelse, afkomstig uit die streek waren: Léautaud, Chabrand, Raynaud, Jauffred, Maurin, Maurel, Goin en Belon.

Jacques Ricaud werd op 25 maart 1763 geboren in Fours (Frankrijk), als zoon van Joannes Jacobus en Maria Goin. In 1808 hield hij winkel in het huis nr. 248 op de markt te Nevele. Van beroep was hij rondreizend handelaar. Alles wijst erop dat hij verscheidene landgenoten-leurders in dienst had om de ingevoerde textielwaren op het platteland te verkopen. Uit de bevolkingsregisters⁴ van het jaar 1808 blijkt verder dat acht personen in hetzelfde huis nummer 248 woonden. Naast Jacques Ricaud en Marie-Marguerite Leotto⁵ woonden er ook nog Jacques Fredericq, 27 jaar, *écrivain* (schrijver), de latere echtgenoot van Marie Comparé; Jérôme Fredericq, 23 jaar, *particulier* (zonder beroep); Michel Qurid, 33 jaar; Julien Jauffred, 41 jaar; Jean Arnaud, 51 jaar en Joseph Arnaud, 29 jaar; deze laatste vier waren van beroep *colporteur* of leurder en zoals Jacques Ricaud afkomstig van Fours, Faucon of St. Pons in de omgeving van Barcelonnette. Jacques en Jérôme Fredericq waren de twee zonen uit het eerste huwelijk van Marie-Marguerite Léautaud (Leotto) met Jean Georges Fredericq.

Huwelijk van Jacques Ricaud (1763-1853) met Marie Marguerite Léautaud (1741-1809)

(Hij had) *“zich eindelijk door zijn huwelijk met een weduwe op ons dorp gevestigd en was er blijven wonen (...)”* (p. 91).

“Hij was door zijn eerste huwelijk de aangetrouwde grootvader van onze oudste broeders en zusters, dus geen eigenlijke bloedverwant van hen, nog minder van ons jongeren, die een andere naam droegen” (p. 91).

“Hij was mijn peter nochtans, en in de familie een soort van god” (p. 91).

Marie Marguerite Léautaud (Leotto), de eerste echtgenote van Jacques Ricaud, werd op 4 mei 1741 geboren in Fours (Saint Laurent) als vijfde kind

³ RAG, Modern gemeentearchief Nevele, 16, vreemdelingenpaspoorten.

⁴ RAG, Modern gemeentearchief Nevele, 14.

⁵ De Zutter C., De families Fredericq en Léautaud te Nevele (1750-1830), in *Het Land van Nevele*, jg. 38 (2007), afl. 1, p. 47-75.

van Denis Léautaud en Anne Chabrand. Denis Léautaud verliet op 8 oktober 1748 zijn geboorteplaats St. Laurent de Fours en vestigde zich in dat jaar in Nevele in de toenmalige Oostenrijkse Nederlanden. Hij was weduwnaar van Anne Chabrand en vergezeld van zijn zes minderjarige kinderen.⁶

Waarom vestigde hij zich precies in Nevele? De meest vermoedelijke verklaring is dat hij door zijn beroep als rondreizende handelaar of *colporteur* reeds in contact stond met andere Franse leurders in het Nevelse.

Marie-Marguerite Léautaud (Leotto) was dus 7 jaar toen zij in 1748 met haar vader, broers en zussen in Nevele neerstreek. Vader Denis Léautaud stierf er op 30 september 1768. Zijn kinderen zijn ondertussen meerderjarig geworden en vermoedelijk zijn ze allemaal in ons land gebleven en niet naar de Haute Provence teruggekeerd.

Op 24 februari 1775 trouwde Marie-Marguerite Léautaud in Nevele met Jean Georges Fredericq (°Richemont 9 september 1749-†Nevele 8 november 1781). Ook hij was van beroep marskramer. Opvallend is dat Marie Marguerite bij haar eerste huwelijk reeds 34 jaar oud was, acht jaar ouder dan haar man. Na zijn overlijden in 1781 bleef zij een tijdlang weduwe en hertrouwde op 3 februari 1787 in Nevele met Jacques Ricaud, die 22 jaar jonger was dan zijn echtgenote. Zij overleed te Nevele op 16 juni 1809.

De verwantschap van Jacques Ricaud met Virginie Loveling is als volgt: Virginie Loveling was de dochter van Marie-Comparé en Herman Loveling. Marie Comparé was de weduwe van Jacques Fredericq, een zoon van Jean Georges Fredericq en Marie Marguerite Léautaud. En deze Marie Marguerite Léautaud was de eerste vrouw van Jacques Ricaud. Dus was Virginie Loveling via haar moeder Marie Comparé verwant met de families Fredericq, Léautaud en Ricaud. Het hoeft ons dan ook niet te verbazen dat Jacques Ricaud de peter was van Virginie Loveling.

⁶ Fredericq L., *Notes sur la Famille Fredericq-Beaucarne*, Gent, 1940, blz. 11.

Huwelijk van Jacques Ricaud (1763-1853) met Maria Francisca Van den Velde (1770-1815)

“Bij zijn tweede vrouw lang geleden, had een zoon gehad – Guustje Ricaud, noemde men hem steeds, - grootgebracht tot zijn vijftiende jaar en toen aan toring gestorven” (p. 91).

Op 23 november 1815 trouwden Jacques Ricaud, handelaar, wonende en gedomicilieerd te Nevele, zoon van Jean Jacques Ricaud, overleden te Mezel, *département des Basses Alpes* (nu: Mézel, Alpes-de-Haute-Provence) op 05-09-1773 en van Marie Goin, overleden te Fours op 14-11-1782, weduwnaar van Marie Margueritte Leotto, †Nevele 17-06-1809, en Marie Françoise Vanden Velde, geboren te Dendermonde op 28-02-1770, *fille de boutique* (winkelmeisje), wonende in Gent, dochter van Matthieu Franciscus Van den Velde (†Dendermonde 11 messidor jaar 12, d.i. 30 juni 1804) en van Marie Françoise Vanhoorenbeecke (†Dendermonde 8 fructidor jaar 13, d.i. 26 augustus 1805).

De getuigen bij het huwelijk waren: Jean Francois Ricaud, 53 jaar, handelaar, wonende te Ooigem, broer van de echtgenoot; Michel Gariel, 40 jaar, handelaar wonende in Ruiselede, kennis van de echtgenoot; Jacques Fredericq, 35 jaar, schrijver en Jérôme Fredericq, bijzondere, beiden schoonzonen van de echtgenoot.

In de geboorte- en overlijdensregisters van Nevele hebben we geen enkel spoor gevonden van Guustje Ricaud. Misschien is hij niet in Nevele geboren en overleden.

Op 28 oktober 1815 werd op het gemeentehuis van Nevele het overlijden aangegeven van Maria Francisca Van den Velde. Volgens getuigenis van Jacobus Ricaud en Jacobus Fredericq, 33 jaar, schrijver en geboor van de overledene, is Marie Francisca Van den Velde, oud 47 jaar, koopvrouw, op 28 oktober 1815 om 12 uur 's middags in de woning van haar man, gelegen in het dorp, overleden.

Huwelijk van Jacques Ricaud (1763-1853) met Antonia De Cock (1785-1863)

Op 24 april 1824 werd Antonia De Cock, winkelierster, de derde vrouw van Jacques Ricaud; zij was 21 jaar jonger dan hij. Zij werd geboren te Nevele op 20 mei 1785 en was de dochter van Petrus Jacobus, 77 jaar, blauwwerker te Nevele en aanwezig op het huwelijk en van Isabella Clara Van den

Berghe. Getuigen: Franciscus Phillipe, 37 jaar, ambtenaar der accijnzen; Carolus Ludovicus De Backer, 28 jaar, winkelier; Joannes Baert, 48 jaar, *horlogiemaker* en Jacobus Cannoodt, 49 jaar herbergier.

In 1835 woonde het echtpaar in Nevele, maar de straat en huisnummer worden in het bevolkingsregister niet vermeld. Ik neem aan dat ze nog steeds hetzelfde huis bewoonden op de markt van Nevele zoals in 1808.

Volgens datzelfde bevolkingregister van 1835⁷ was Jacques Ricaud toen 69 jaar, maar dit gegeven klopt niet, want hij is geboren in 1763 en was dus pas 62 jaar. Zijn vrouw Antonia De Cock was 48 jaar en ook deze leeftijd klopt niet, want zij werd geboren in 1785 en was dus 50 jaar. Bij hen woonde ook nog Joanne Th. De Cock, 80 jaar, geboren in Wakken en van beroep spinster. Dit is zeker een familielid van Antonia De Cock.

Jacques Ricaud, een vooraanstaand burger

In 1827 was Jacques Ricaud onder het burgemeesterschap van Louis Minne gemeenteraadslid van Nevele samen met Emmanuel Comparé (de vader van Marie Comparé), Joseph Cackaert, Y. Vangansbeke, Seriacop, Norbert Coddens en J.B. Maenhaut. Hij ondertekent in dat jaar samen met de andere leden van het gemeentebestuur een besluit tot de *aanschaffing van brandblusmiddelen* voor de gemeente.

Overlijden Jacques Ricaud

In de ouderdom van 89 jaar en elf maanden stierf Jacques Ricaud te Nevele op 16 maart 1853 in zijn huis nr. 225, sectie C. Hij was toen bijna 90 jaar en niet *“reeds midden der negentig”* (p. 97) zoals Virginie Loveling zich herinnerde.

In De Broedermin van 21 en 22 maart 1853 verscheen volgende artikeltje: *“De inwooners van Nevele hebben heden van eenen hunner geachtste en meest beminde medeburgers afscheid genomen. De heer J. Ricaud is in den gezegden ouderdom van negentig jaren in den Heer ontslapen; zyne laetste levensdagen waren zacht en opgeruimd gelyck gansch zyn leven. Hy had het zeldzaam geluk van zich gedurende (sic) zynen langen levensloop niet een vyand gemaekt te hebben. Nooit deed hy door pracht den nyd ontstaen, nooit trok hy door kruipen de verachting op zich. Niemand die voor den goeden man een vreesachtig opzicht had, maer men zag den minza-*

⁷ RAG, Modern Gemeentearchief Nevele, 15, bevolkingsregister 1835.

men grysaerd welwillend na, daer hy met zyn bundeltje klaver op den rug door de straet ging. Doch ofschoon zyn vreedzaam gemoed hem den bynaem van "toujours content" verworven had, wist hy niet te min, gedurende de dertig jaren dat hy van den gemeenteraad deel maekte, meer dan eens, door zyne onwederleggelyke opwerkingen het zelfbelang in vergetelheid te brengen, echter zou niemand durven bekennen hebben den eenvoudigen man eenigen wrok toe te dragen. Liefde en dankbaarheid hebben hem tot aen den boord des grafs vergezeld. Brave man, rust in vrede!"

En na het overlijden van Jacques Ricaud "vervulde (Grootmoeder Tonia) een lang gekoesterde wens, namelijk haar leven te gaan eindigen in haar geliefkoosd Wakken.

Maar zij hield het er geen drie maanden uit, daar waar zij, zelf onbekend niemand meer kende. Nooit in 't vervolg vernoemde zij Wakken meer. Eerst vestigde zij zich te Gent, doch keerde vandaar terug naar haar geboortedorp" (p. 98-99).

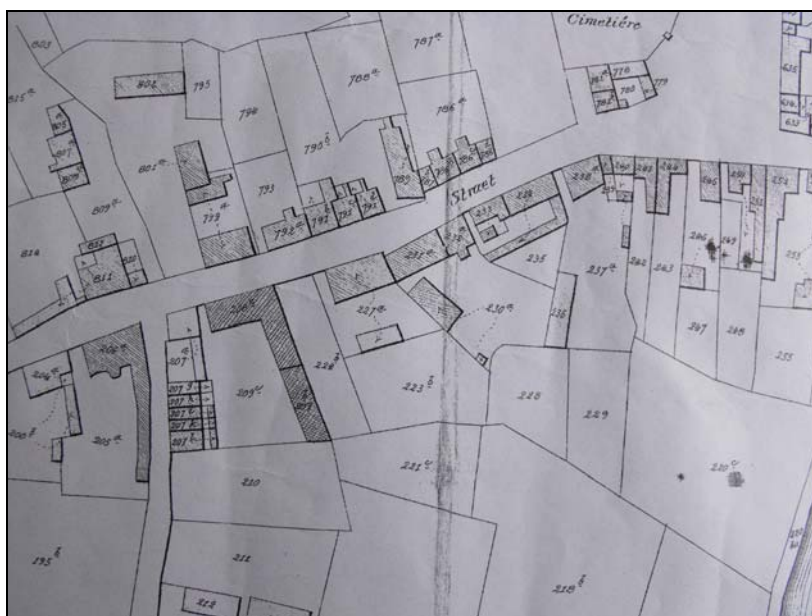
Antonia De Cock verhuisde op 30 juni 1853 naar Gent maar keerde korte tijd later naar Nevele terug waar ze is overleden op 28 mei 1863 om 11.30 uur in de voormiddag in haar huis nr. 264, sectie C. Het overlijden werd aangegeven door Bruno Steyaert, 47 jaar, blauwwerker, kozijn van de overledene en Louis Geldof, 63 jaar, veldwachter. Ze was 78 jaar en zeven dagen oud.

Het huis van Jacques Ricaud

"Perrîco's huis, een grote blok vormend, stond alleen op de plaats, juist aan het kerkhof" (p. 91).

Jacques Ricaud woonde heel zijn leven in de aloude herberg De Kroon op de Markt te Nevele. Die herberg stond op cijnsgrond en paalde aan de kerkhofmuur.

Volgens de legger bij de Popp-kaart van Nevele (ca. 1850) had *De Cock Antoinetta, weduwe Ricaud Jacobus* het vruchtgebruik van de huizen nr. 778, 781a en 781b; van een gebouwtje nr. 779 en van een erf nr. 780. Die huisjes stonden rond het erf en op het erf stond een klein gebouwtje, waarschijnlijk een hok, en het geheel paalde aan het kerkhof van Nevele.

De nummers 778-779-780-781a en 781b (palende aan het kerkhof) vormen herberg De Kroon.

In 1846 woonden Jacobus Ricaud *winkelier* en zijn vrouw Antonia De Cock *zonder beroep* in een van de woningen⁸. Aangezien Ricaud *winkelier* wordt genoemd en niet *herbergier*, mogen we aannemen dat hij niet de herberg openhield of dat De Kroon in 1846 geen herberg meer was. Bovendien is zijn naam nergens als herbergier terug te vinden in de herbergierstellingen in Nevele van 1779 tot 1856⁹. Janssens schrijft dat de herberg in 1797 uitgebraat werd door Jacobus Ricaud en Antonia De Cock, maar dat kan onmogelijk kloppen, want Jacques Ricaud en Antonia De Cock trouwden pas in 1824. In 1816 vermeldt Janssens *weduwe Ricaud als herbergierster*, ook dat is onmogelijk, want Jacques Ricaud stierf pas in 1853!

⁸ GAN, Bevolkingsregisters van Nevele 1846-1856, deel 2, blz. 166.

⁹ Janssens A., Herbergierstellingen in Nevele, in *Mensen van toen*, jg. 2 (1992), afl. 2, p. 34-47.

Na het overlijden van Jacobus Ricaud kwam volgens Loveling "(...) aan het licht, dat hun vermogen erg geslonken was. (...) Het huis werd te koop geveild en smadelijk tot de rang van herberg verlaagd" (p. 98).

En inderdaad in 1853 of kort na 1853 nam Louis Cannoodt *kolenhandelaar & herbergier, momenteel woonachtig in "De Roos" te Nevele* zijn intrek in herberg in De Halve Maan¹⁰. En die herberg ontstond volgens A. Janssens¹¹ door de verbouwing van De Kroon tot twee herbergen.

In 1866 werden de huisjes afgebroken voor de uitbreiding van het kerkhof en het bouwen van het uitleeshuisje en de kerkhofmuur.¹²

Jan Luyssaert
Merendree

¹⁰ Mededeling van Walter De Smet.

¹¹ Janssens A., Van herbergen, herbergiers en tappers te Nevele, in *Het Land van Nevele*, jg. 23 (1992), afl. 3, p. 207.

¹² Janssens A., Van herbergen, herbergiers..., p. 146-147.

HERBERG DEN ENGEL, LATER DEN PAUW, NU DE KASTELEIN IN NEVELE

Den Engel

Op de plaats waar nu café De Kastelein ligt, stond vroeger herberg Den Engel.

De oudste vermelding dateert van 1503 *den Inghele*¹. In 1542 werd de herberg uitgebaat door *Raese mueleman*². Kort na 1542 stierf hij en in 1546-47 was zijn weduwe *werdinne Jnden Inghele binne(n) Nevele*³.

In 1567-68 was de nieuwe uitbater *francoys de wilde weert en(de) tavernier jnde herberghe ghenampt de(n) jnghele*⁴. De herberg met de grond had een oppervlakte van 50 roeden⁵ en lag rechtover het kasteel van Nevele: *huus en(de) herberghe ghestaen en(de) ghelegghen Jnde stede en(de) vriede van nevele Jegghens over de perde muelene ghenampt den ynghele*, (1569-1570).⁶ Deze paardenmolen lag op het domein van het kasteel van Nevele (nu Cyriel Buyssestraat nr. 6).

In 1583 was de herberg eigendom van Jacob de Vey⁷. Vanaf omstreeks 1600 en ook in latere documenten spreekt men van: *stede wylent ghenampt den henghel*⁸ (plaats die eertijds Den Engel werd genoemd). Dit wijst erop dat in dit huis geen herberg meer werd gehouden. Dit wordt nog eens bevestigd in een document van 1618: *huus wylent ghenampt den hynghele*⁹ (huis vroeger genoemd Den Engel). De naam van het huis is aanvankelijk blijven bestaan ook al was het geen herberg meer. In 1639-1640 is er enkel nog sprake van een hofstede, zonder naam¹⁰. Ook in het landboek 1682-1683 wordt dit huis niet meer bij name genoemd. Hieruit besluiten we dat Den Engel vanaf omstreeks 1600 geen herberg meer was en dat zelfs de naam Den Engel verloren was gegaan.

¹ RAG-Dro 123.

² RAG-Ne 136.

³ RAG-Ne 137.

⁴ RAG-Ne 144, 76r.

⁵ RAG-Ne 147.

⁶ RAG-Ne 393, 72v.

⁷ RAG-Ne 627, 83r.

⁸ RAG-Nk 30

⁹ RAG-Nk 147

¹⁰ RAG-Ne, 74, nr. 86.

De Thieltstraat eind de jaren dertig van vorige eeuw. Links vooraan de nieuwe woning van de familie Van de Castele (gebouwd in 1935 naar de plannen van architect Willy Valcke), rechts vooraan het gemeentehuis (toen stadhuis genoemd) met het vredegerecht. Het grote gebouw achteraan rechts is de herberg In Amerika, nu De Kastelein.

De Thieltstraat begin vorige eeuw, het eerste gebouw links, achter de villa in neo-Vlaamse-renaissancestijl van de familie Lampaert (later De Pauw) is de huidige herberg De Kastelein.

Den Pauw¹¹

Ten westen van herberg Den Engel paalde herberg **Den Pauw** (1623-1624): *huys ghenaeemt de(n) Inghel west de(n) pau*¹²; ze lag op de plaats waar nu in de Cyriel Buyssestraat de huizen staan tussen café De Kastelein (nr. 3) en het gemeentehuis van Nevele (nr. 15). Volgens de kaart van Nevele van 1639 stond toen op die kavels slechts één huis, nl. herberg Den Pauw.

Ze werd voor het eerst vermeld in 1598: *de herberghe ghenaeemt de(n) Pau*¹³ en ze was toen eigendom van *Jan van daele brauwer Jnde(n) pau tot ghent*¹⁴. Deze Jan Van Daele was ook in 1621 nog steeds eigenaar van die herberg: *de pau toebehooren(de) Jan van dale*¹⁵. Hij heeft de naam van zijn brouwerij in Gent gegeven aan zijn herberg in Nevele.

In 1639 was Philips De Wulf, z.v. Roelant, eigenaar van *een hofstede genaemt den pau*¹⁶. Diezelfde Philips De Wulf was ook eigenaar van *een behuude hofstede groot een half bundere*. Hij had die hofstede gekocht van zijn moeder, de weduwe van Roelant De Wulf. Voordien kwam dit eigendom van Zegher Yde en van Jonanne en Jaacquemyne Wittewronghele¹⁷.

Na het overlijden van Janneken (Joanna) Van der Vennet, echtgenote van Philips De Wulf werden op 5 februari 1649 de goederen geschat en werd een staat van goed opgemaakt. Uit die staat van goed blijkt dat die *behuude hofstede groot een half bundere* een brouwerij was met boerderij, met een oppervlakte van 577 roeden en gelegen op de plaats waar nu het huis en de tuin van erenotar A. Duerinck zijn gelegen (C. Buyssestraat nr. 38).

Verder bezaten de echtgenoten De Wulf-van Daele in Nevele een huis *wesende een herbergh ghenaeemt den pauw*. Deze herberg had een oppervlakte van 32 roeden en was gekocht van Jo^e Pauwelijne Van Daele¹⁸, we-

¹¹ In mijn artikel De oudste herbergen van Nevele, in *Het Land van Nevele*, jg. 37 (2006), afl. 2, p. 145-146 schreef ik over herberg De Pauw "Deze herberg werd voor het eerst vermeld in 1618." Ondertussen zijn er meer bronnen opgedoken die ons een nieuwe kijk geven op die oude Nevelse herberg.

¹² RAG-Nk 147.

¹³ RAG, Kerkarchief Nevele, nr. 29, 5v.

¹⁴ RAG, Kerkarchief Nevele, nr. 30.

¹⁵ RAG, Kerkarchief Nevele, nr. 24.

¹⁶ RAG, baronie Nevele, nr. 74, deel 2 (geen foliëring), nr. 85.

¹⁷ RAG, baronie Nevele nr. 74, deel 1, f 7v.

¹⁸ M. Dobbelaere, *Staten van goed van de baronie Nevele*, deel 3, Gent, z.j., p.1086.

duwe van Jaecques Vaenkens en was voordien eigendom van Eloy Claeis¹⁹. Wellicht was deze Jo^e Van Daele een dochter of toch afstammeling van bovengenoemde brouwer Jan Van Dale. De herberg werd toen uitgebaat door Joos Deloof. In Landegem was Philips De Wulf eigenaar van herberg de Croone die werd uitgebaat door Laurens De Mulder²⁰. In 1682 was Loijs Van Wonterghem de eigenaar en nadien Martin De Weert en Joos Van Hauwe²¹ en de herberg heette nog steeds *den pauw*²². In datzelfde jaar wordt het huis naast Den Pauw (d.i. vroegere herberg Den Engel) gewoon *huijs stede en(de) erfve*²³ genoemd, zonder naam dus.

Den Engel wordt Den Pauw

Vanaf omstreeks 1600 was Den Engel geen herberg meer en langzamerhand verdween ook de naam. Naar alle waarschijnlijkheid werd de grond waarop herberg Den Pauw lag na 1682 verkaveld en verhuisde de herberg naar het huis van de vroegere herberg Den Engel, die voortaan den Pauw heette

Verdere geschiedenis van herberg Den Pauw

Uit een Staat van Goed van 1719 weten we dat de Genste brouwer en eigenaar van enkele herbergen in het Nevelse Sieur Philippe de Wulf geld te goed had in herberg *In de Pauw* voor de levering van bier door zijn schoonvader Jaspaert Martens.²⁴

In 1737 was *het huys daer voor teecken uitsteekt den pauw wesende herberghe bewoont* door Arnault Bruyneel.²⁵

In 1747 was de herberg uitgebaat door Philippe De Vriendt en zijn echtgenote Pieternele Rammelaere (†08 -11-1747), dochter van Lieven: een *huys erfve in Nevele wesende eene herberghe ghenempt het pauwken ten*

¹⁹ RAG, baronie Nevele, nr. 74, deel 1, f 7v.

²⁰ RAG, baronie Nevele, nr. 400, f 2, 2 februari 1649.

²¹ RAG, baronie Nevele, nr; 33ter, f 14r.

²² RAG, baronie Nevele, nr. 33ter, art. 106.

²³ RAG, baronie Nevele, nr. 33ter, art. 106.

²⁴ L. Devriese, Van ambachtelijk bier en internationaal textiel tot industrieel brood in de Gentse Waaistraat, in *Tijdschrift voor industriële cultuur (TIC)*, cahier 34, jg. 2005, nummer 2, deel 90, p. 17-20.

²⁵ N. Kerckhaert, *Oostvlaamse huisnamen*, deel 4, Gent, 1990, p. 94.

*oosten ende suyden dhoors Pieter Dusaer west dhoors Gillis Van Hecke noort de straete.*²⁶

In 1762 was Frans Van der Cruyssen herbergier *in den herberghe de pauw.*²⁷

In 1774 woonden Lieven Cannoot *inde herberghe den pauw staende in thieltstraete binnen de stede ende is een aude herberghe, staet in de thieltstraete...* en in 1793 baatte zijn weduwe de herberg uit.²⁸

De Tielstraat in de jaren vijftig van vorige eeuw met links de vroegere toegangspoort tot de tabaksfabriek van de familie Vandercruyssen, later Hautekeete.

Omstreeks 1845 werd er in het huis geen herberg meer gehouden, het was toen eigendom van Felix Blomme.²⁹

Tot 1912 was er in dit huis geen herberg meer. Na 1846 woonde in dit huis een huisschilder.

²⁶ M. Dobbelaere, *Staten van goed van de baronie Nevele*, Gent, 2010, p. 406.

²⁷ M. Dobbelaere, *a.w.*, p. 536

²⁸ A. Martens, *Herbergen en herbergiers te Lotenhulle, Merendree en Nevele*, anno 1793, in *Mensen van Toen*, jg. 7 (1997), afl. 4, p. 91.

²⁹ Legger bij de Popp-kaart van Nevele, ca. 1845.

In 1881 was het huis bewoond door een zekere Honoré Hautekeete, stichter van een tabaksfabriek en schoonbroer van de in 1879 jong overleden Nevelse tabaksfabrikant Adolf Vander Cruyssen. Honoré Hautekeete verhuisde in 1900 naar Gent.

Carolus Vereecken hield in 1912 weer herberg in het huis en noemde zijn uitbating *In Amerika*.

In 1956 betrokken Maurice Pauwels en echtgenote Rachel Waerniers de herberg die nu de naam *Het Volk* kreeg.

Zij werden in 1960 opgevolgd door Emiel Van Lerberghe en zijn vrouw Alice Van der Heyden.³⁰ In 1960 lieten Emiel Van Lerberghe en zijn vrouw Alice Van der Heyden de vroegere tabaksfabriek achter het hoofdgebouw ombouwen tot vergaderzaal.

Uiteindelijk namen Nicolas Braet en Sofie D'hondt de zaak over, renoveerden het café en noemden het De Kastelein.

Het huidige café De Kastelein wordt open gehouden door Lien Lambrecht en Ken De Keyser die daarmee de uitbaters zijn van een van de oudste cafés van Nevele.

Jan Luyssaert
Merendree

³⁰ A. Janssen, a.w., p. 151-152.

**TA-RA-RA-BOUM-DER-AIS/IK GA NAAR MEERENDRÉ/
ZO VOOR EEN MAAND OF TWEE/WEIDEN GRAS EN VEE!**

Die vrolijke uitroep komt van de dichter Karel Van de Woestijne (10 maart 1878- 24 augustus 1929), in een brief¹ aan zijn vriend Victor De Meyere.² De jonge dichter Van de Woestijne kan in de zomer van 1896 de broeierige stad Gent enkele weken achter zich laten voor een verblijf in Merendree. Hij woont in de Sleepstraat 106 in Gent, waar zijn vader Alexander een koperslagerij bezat.³ Vermoedelijk beslist zijn moeder om hem naar den buiten te sturen om aan te sterken, want Karel heeft de ene ziekte na de ander.

Zijn biograaf Peter Theunynck schrijft over die zomer in Merendree: “Van De Woestijne, die net een belabberd schooljaar achter de rug heeft, komt in het landelijke Merendree op adem. Het wordt zijn eerste idyllische buitenervaring, een soort voorafspiegeling van de jaren in Latem. Hij maakt lange wandelingen in de nog onbezoedelde natuur en slaat die nieuwe wereld vol bewondering gade”.⁴

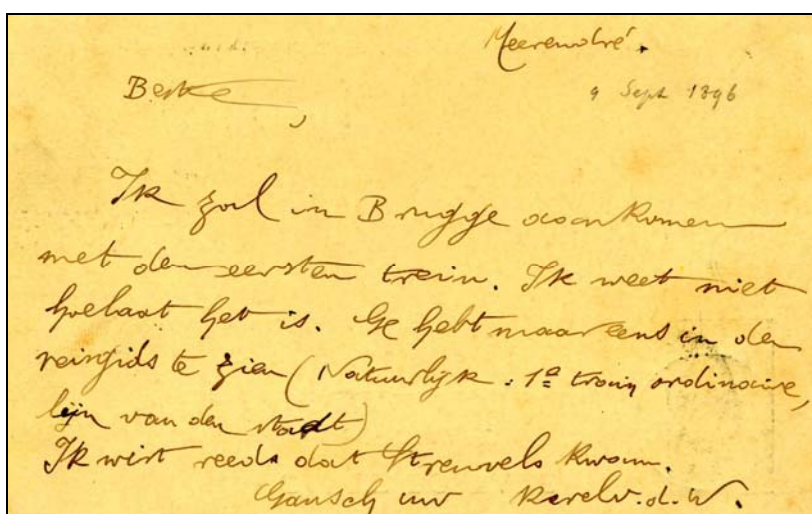
Over zijn verblijf schrijft hij zelf het volgende in voornoemde brief aan De Meyere: “Ik reken veel op den buiten om te werken. God! Daar moet het goed zijn. Ik zal daar gansch alleen zijn met mijn klein broerken; - niet op een kasteel, hoor! Ik heb een paar kamers bij een boeren-herbergier. Juist voor mijn venster gaat de zon onder. 't Is daar prachtig; het gehucht ligt tusschen het kanaal van Brugge en het Kanaal van Schipdonck; een kwartier daarvan liggen groote bosschen en een prachtige vijver: de Krompoel. Ge moet eens komen zien als ik er zijn zal; het ligt in het hart van Oost-Vlaanderen, in één der weligste deelen”.

¹ Brief van juli 1896.

² Afkomstig van Boom en verwierf enige bekendheid als dichter en volkskundige.

³ Zijn vader was al in 1890 plots overleden en de twaalfjarige Van de Woestijne diende zijn moeder Marie-Jeanne De Paepe bij te staan bij de opvoeding van de drie jongere broers, waaronder de bekende beeldende kunstenaar Gustave. Zijn moeder hield bovendien de koperslagerij draaiende.

⁴ Peter Theunynck, *Biografie Karel Van de Woestijne*, Meulenhof/Manteau, 2010, blz. 68.

Postkaart verstuurd in september 1896 vanuit Merendree door Karel van de Woestijne aan Emmanuel De Bom in Brugge.

In Merendree zou Van de Woestijne volgens Peter Theunynck echter niet veel aan de schrijftafel zitten. Hij begint wel aan 'Zon-dood', wat hij een 'essay dramatique' noemt, maar voltooit er het stuk niet. Er is wel veel tijd voor de literatuur. Bij het geruis van de machtige bomen leest hij zijn lievelingsdichter Kloos, wiens Nieuwe verzen (1895) hij vermoedelijk als prijsboek heeft gekregen, voor het vak Nederlands, waarvoor hij wel steeds goed presteert. Hij behaalt voor dat vak de eerste prijs.⁵

Op woensdag 12 augustus vertrekt hij naar het dorp aan het Schipdonkanaal, verscholen tussen Landegem, Hansbeke en Vinderhoute. Tot 16 september verblijft hij in herberg 'In den Vlaamschen Leeuw' bij De Mol. Aan zijn vriend De Meyere legt Van de Woestijne nauwkeurig uit hoe hij daar moet komen. Hij moet de lijn Gent – Aalter – Brugge – Oostende nemen. Na de stopplaatsen Sint-Pieters-Aalst, Drongen en Halewijn zal hij het stationnetje van Landegem ontwaren. Daar moet hij uitstappen. Merendree zelf, dat een kwartier daarvandaan ligt, heeft immers geen station.⁶

Hij krijgt geregeld visite in Merendree, schrijft Peter Theunynck nog in de biografie, waar hij overigens vijftien jaar aan gewerkt heeft. Toussaint van Boelaere komt hem in augustus opzoeken. Beiden zijn als tieners al heel actief met het schrijven van gedichten en hebben elkaar in 1894 leren kennen tijdens een bijeenkomst van De Heremans Zonen. Brusselaar Fernand Toussaint van Boelaere zou het tot directeur-generaal van het Ministerie van Justitie brengen. Hij is ook jarenlang werkzaam als correspondent van het Algemeen Handelsblad. Maar in 1896 is hij enkel met schrijven bezig en met zijn studies filosofie en letteren aan de Vrije Universiteit Brussel.

In september vereert Louis Ontrop Van de Woestijne met een driedaags bezoek. Louis Ontrop is een Antwerpse musicus-dichter van Nederlandse afkomst. Het klikt meteen tussen de twee. De ontmoeting in Merendree tussen Ontrop en Van de Woestijne is het begin van een vriendschap en een briefwisseling die tot aan Van de Woestijnes huwelijk heel intens zal zijn. In Merendree lopen ze van de vroege ochtend tot de late avond door velden en bossen.

⁵ Brieven aan De Meyere van juli en half augustus

⁶ Brief aan De Meyere van half augustus

Over Merendree zelf schrijft Van de Woestijne nog volgend merkwaardig stukje in de bovenvermelde brief aan De Meyere: "Daar is een rooverswijk, met heel kleine huisjes, en ruige kerels als van Buysse. Daar is ook, en dit is het mooiste, eene reeks heuvelen, die zoo dicht beplant en beboomd zijn, dat men er moeilijk door kan. Dat is daar waarlijk een wereld van boomen! Overal en altijd boomen, 'k heb er nooit zoveel bij elkaar gezien".⁷

Stefaan De Grootte
Bachte-Maria-Lerne

⁷ Brief aan De Meyere van eind juli 1896
60

**EEN LIJST VAN 'CONSCRITS'
VAN HET KANTON NEVELE IN 1798**

In het Fonds 'Vliegende Bladen', bewaard in de Gentse Universiteitsbibliotheek¹, vonden we toevallig een handgeschreven document van drie grote pagina's op folio-formaat, met als titel *Tableau des Conscrits du Canton de Nevele, première classe, de 20 à 21 ans*. Het document is niet gedateerd, maar uit interne gegevens - m.n. de geboortedata van enkelen onder hen² - kunnen we afleiden dat het in augustus/september 1798 is opgemaakt.

De lijst bevat de namen van 94 militieplichtigen uit de 13 dorpen die toen het Kanton Nevele vormden. Van elk van die in 1777 of 1778 geboren jongelingen wordt vermeld: de leeftijd (uitgedrukt in jaren, maanden en dagen), de gestalte (uitgedrukt in 1m, gevolgd door x millimeter), het beroep en de woonplaats.

Lijst van de conscrits

Gemeente	Aantal conscrits	Nummers van de lijst
Nevele	9	1 tot 9
Landegem	12	10 tot 20 en 94
Bellem	8	21 tot 28
Sint-Martens-Lerne	3	29 tot 31
Merendree	3	32 tot 34
Drongen	8	35 tot 42
Meigem	4	43 tot 46
Poeke	11	47 tot 57

¹ Centrale Bibliotheek UGent, Fonds Vliegende Bladen, nr. LBL.HFI.PGN.003.05.

² Petrus Speeckaert (°Landegem 05.10.1777), zoon van Joannes en Maria Hertoghe;

Joannes Franciscus Lootens (°Landegem 07.05.1778), zoon van Hermanus en Judoca Maldegem;

Joannes Baptista de Clercq (°Landegem 13.10.1777), zoon van Carolus en Maria Vanrenterghem;

Carolus Ludovicus Beelaert (°Lotenhulle 01.03.1778), zoon van Livinus en Isabella Rosa Danneels;

Petrus Joannes Martens (°Bellem 08.02.1778), zoon van Joos en Joanna Martens.

Hansbeke	4	58 tot 61
Lotenhulle	10	62 tot 71
Vosselare	3	72 tot 74
Poesele	2	75 & 76
Aalter	13	77 tot 93

Koplopers in aantal conscrits zijn de gemeenten Aalter (13), Landegem (12), Poeke (11) en Lotenhulle (10), wat uiteraard een afspiegeling is van het toenmalige bevolkingscijfer der respectievelijke dorpen; en dat verschilt wel eventjes van de huidige toestand! Onderaan staan drie dorpen met elk slechts drie conscrits, m.n. Sint-Martens-Lerne, Merendree en Vosselare. En het dunbevolkte Poesele is de heksluiter met slechts twee conscrits.

Liever dan de hele lijst in haar volledigheid te publiceren beperken we ons hier tot een paar aspecten, nl. gestalte en beroep.

Wat de lichaamslengte van de conscrits betreft: de kleinste van hen had een gestalte van 1,463 m lengte, de grootste was 1,796 m lang of net géén 1,80 m. We vermelden in de tabel hieronder de top-vijf van de kleineren en de top-twee van de groteren.

Nr.	Naam	Gestalte	Leeftijd	Beroep	Gemeente
19	Pierre Speeckaert	1,463 m	20j. 10m. 17d.	Wever	Landegem
12	Jean François Lootens	1,490 m	20j. 4m. 15 d.	Knecht	Landegem
20	Jean-Baptiste De Clercq	1,571 m	20j. 11m. 9 d.	Wever	Landegem
35	Bernard Goethals	1,571 m	20j. 5m. 1d.	Wever	Drongen
67	Charles Louis Beelaer	1,571 m	20j. 6m. 16d.	Wever	Lotenhulle
...
88	Josse Bogaert	1,794 m	20j. 7m. 5d.	Geneverstoker	Aalter
25	Jean Pierre Martens	1,796 m	20j. 7m. 13d.	Landbouwer	Bellem

Bij één der conscripts (nr. 5) is de lichaamslengte niet ingevuld. Van de overige 93 waren er twee kleiner dan 1,55 m, en die hadden dus geluk, want Napoleonsoldaten moesten ten minste 1,55 m groot zijn! Negen jongens (of bijna 10 % van de hele lichter) waren tussen 1,55 en 1,59 m groot, niet minder dan vijftig jongens (of 59 %) waren tussen 1,60 en 1,69 m groot en de overige zeventien (of 29 %) waren tussen 1,70 en minder dan 1,80 m groot.

Het is wel opvallend dat vier van de zeven hierboven met name vermelde kandidaat-recruten de weversstiel uitoefenden. En inderdaad, wat het **beroep** betreft, stellen we vast dat niet minder dan zeventien jongens (of 39,3 % van het totaal) vermeld worden als wever ('tisserand'). Als huisnijverheid was toen het weven (een in hoofdzaak mannelijke bezigheid) op het platteland nog altijd een belangrijke bedrijfstak, vaak als bijverdienste om de armoede buitenshuis te houden.

In volgorde van talrijkheid kwam, een heel eind pas na de wevers, het beroep van landbouwer ('cultivateur'). Opmerkelijk wat de dertien jongens van Aalter betreft, is wel dat niet minder dan elf van hen als landbouwers vermeld staan; maar misschien is dit hier begrepen als een soort algemene categorie van het agrarische beroep, inbegrepen landbouwknechten en dagloners. In de andere dorpen worden meestal de knechten ('domestique') en de arbeiders ('ouvrier') vermeld als een andere categorie dan de eigenlijke landbouwers. Daarnaast treffen we in de lijst ook een aantal beoefenaars van diverse ambachten aan: smid, bakker, schoenmaker, timmerman e.a.m. Maar een meer gedetailleerde analyse van de beroepsactiviteit leek ons voor dit tijdschriftartikel niet aangewezen, gezien de beperkte schaal van het onderzoeksmateriaal, dat bovendien tot alleen maar twintigjarigen beperkt is.

Dr. Paul HUYS
Drongen

EEN PINTJE DRINKEN IN 'HET LAND VAN NEVELE' IN LANDEGEM

In het januarinummer van ons tijdschrift hadden we het over de herbergen die ooit de naam 'Land van Nevele' droegen in het historische Land van Nevele.¹ In deze bijdrage ontbrak de herberg met deze naam in het dorp van Landegem.

Uit een lijst van de herbergen gelegen in de 8 parochies van het Land van Nevele uit 1774² blijkt dat in Landegem *'Jacobus Pieters woont ende haut herberghe inde herberghe het Landt van Nevele staet inde Kerckestraete prochie wegh naer Dronghene ontrent de 15 roeden van de plaetse ende geoctroyeert vanden heer Baron van Nevele...'*

Vermoedelijk bestond de naam al in 1758. Jacobus Pieters kocht toen van de afstammelingen van Jooris Claeys de hierboven vermelde woning of herberg. Jacobus Pieters fs. Lieven en Elisabeth Van Nieuwenhuysse was gehuwd met Pieternelle Andries fa. Laureyns en Catharine Wijckaert. Bij het overlijden van Jacobus op 26 januari 1778 had het gezin acht kinderen in leven. In de staat van goed die op 14 september 1779 werd opgemaakt blijkt dat zijn weduwe hertrouwd is met Pieter Coppens. De herberg wordt omschreven als: *'een schoon steenen huys wesende een herberge genaemt t'lant van Nevele gestaen ende gelegen in Landeghem omtrent het dorp paelende noort Joannes De Meyer, suyt oost Geeraert Van Vynckt west het kerckestraetjen groot in erfven 23 roeden...'*³

Op 28 oktober 1786 wordt de herberg openbaar verkocht in opdracht van jonkheer Ferdinand Dons. Het was een gedwongen verkoop ten laste van Pieter Francies Ide die de herberg het laatst bewoonde.⁴

André Bollaert
Poesele

1 BOLLAERT A., Een pintje drinken in het Land van Nevele, in *Het Land van Nevele*, jg. XLIII, 20102, nr. 1, blz. 49-55.

2 Notities Sophie Derom, Erfgoedcentrum Het Land van Nevele.

3 R.A.G. Staten van goed van de baronnie Nevele, reg. 417, pag. 249.

4 Gazette van Gend, 19 oktober 1786.

ONZE EREVOORZITTER JAN LUYSSAERT IS DE NIEUWE EREBURGER VAN DE GEMEENTE NEVELE!

In zijn zitting van 24 april 2012 verleende de gemeenteraad van Nevele eenparig de titel van ereburger aan onze erevoorzitter Jan Luyssaert.

Zo'n zeventigtal genodigden woonden de academische zitting bij.

Jan Luyssaert is stichtend lid van de heemkundige kring Het Land van Nevele vzw waarvan hij voorzitter was van 1970 tot 2006. Tijdens deze periode werden meer dan 250 culturele activiteiten i.v.m. erfgoed onder zijn leiding gerealiseerd. Sinds januari 2007 is hij erevoorzitter van onze vereniging. Tot op heden verschenen in het tijdschrift van onze kring, waarvan hij verantwoordelijke uitgever en eindredacteur is, reeds meer dan 100 bijdragen van zijn pen.

Jan is tevens een gerenommeerd Buysse-kenner. Hij is bestuurslid van het prestigieuze Cyriel Buysse Genootschap waarin hij de gemeente Nevele vertegenwoordigt. Hij is, als taalkundige, ook actief medewerker bij de Stichting Achiel De Vos waar hij meewerkt aan de uitgave van *'Toponiemen*

uit het Meetjesland van vóór 1600'. Zo verschenen van zijn hand de boekdelen over Merendree, Hansbeke, Landegem en Nevele. Op dit ogenblik werkt hij aan de delen over Vosselare en Poesele. Hij is, sinds de oprichting, ook werkend lid van het Comité Open Monumentdag. Zijn blijvende passie voor de Grote Oorlog zette hem ertoe aan het voorzitterschap aan te nemen van de pas opgerichte gemeentelijke werkgroep "Grote Oorlog".

Op zondag 26 augustus om 10u30 werd aan Jan Luysaert het ereburgerschap toegekend van de gemeente Nevele tijdens een plechtige viering in de Klaproos, het auditorium bij de Bibliotheek van Nevele in Landegem. De academische zitting werd ingeleid door de heer Hugo Verhaege, schepen van cultuur van de gemeente Nevele.

Geachte aanwezigen,

Van harte welkom ter gelegenheid van de toekenning van het ereburgerschap aan de heer Jan Luysaert, erevoorzitter van de heemkundige kring Het land van Nevele.

Toen de huidige voorzitter van de heemkundige kring André Bollaert mij de vraag stelde om Jan Luysaert, wegens zijn grote verdiensten niet alleen als medestichter van de heemkundige kring maar ook wegens zijn jarenlange opzoekingswerk naar de geschiedenis en het ontstaan van de Nevelse dorpen en omgeving, het ereburgerschap van Nevele toe te kennen, was ik meer dan blij verrast en overtuigd dat als iemand deze titel verdiende hij dit was. Ik had samen met mijn echtgenote het voorrecht Jan en zijn rechterhand Mieke persoonlijk te leren kennen en te respecteren, ook als vrienden. Ooit heb ik zelfs gepoogd om Jan een heel klein beetje los te rukken uit zijn alles verslindende hobby en wat sociale vaardigheden bij te brengen via het bezoek aan de plaatselijke herbergen. Het is ons beiden en vooral hem echter slecht bevallen. Wij hebben dit experiment trouwens nooit meer herhaald.

Dames en heren, geachte genodigden, er zijn heel wat ernstige redenen die kunnen leiden tot de toekenning van eretitels. Ook hier in Nevele hebben wij reeds een aantal personen de titel van ereburger toegekend omdat zij als bekende Vlaming hier hun intrek hebben genomen, of wegens hun bekendheid en verwezenlijkingen als wetenschapper in het buitenland of als kunstenaar of auteur.

Jan bekleedt hier een bijzondere plaats, wat hij heeft gepresteerd sedert meer dan 40 jaar opzoekingswerk, ontcijferen van oude geschriften,

interpreteren van plaatsnamen, onderduiken in stoffige bibliotheken en archieven om in begrijpelijke en boeiende taal en toch wetenschappelijk verantwoord het verleden en ons immaterieel erfgoed voor de komende generaties veilig te stellen, is de titel ereburger meer dan waard.

Maar wie ben ik om de verwezenlijkingen van Jan te belichten, daarvoor geef ik graag het woord aan André Bollaert als voorzitter van de heemkundige kring, een kring die trouwens binnen het Meetjesland een heel voorname plaats bekleedt. (Hugo Verhaege, schepen van cultuur)

De heer André Bollaert, voorzitter van de heemkundige kring Het Land van Nevele, belichtte het belang van de gevierde voor de heemkring en de gemeente Nevele,

Geachte heer burgemeester, dames en heren schepenen en raadsleden, dames en heren familie en vrienden van onze erevoorzitter Jan Luysaert, beste Jan,

Je woont bijna 45 jaar in het Land van Nevele, dat betekent het grootste deel van jouw leven. Als zoon uit het 'Land van Streuvels' zegde je de Waterhoek vaarwel om in het land van die, in jouw geboortestreek verwenste bourgeoisschrijver Cyriel Buysse te gaan wonen.

Jan, persoonlijk blijf ik het nog altijd een sterke prestatie vinden dat twee 'vreemdelingen' (want dat waren jij en huidig Prof. dr. em. Johan Taelde-man toen toch in Nevele) hier in 1970 een heemkundige kring oprichtten en er het vertrouwen wisten te winnen van enkele heemkundigen die, alhoewel ze slechts op een figuurlijke boogscheut van elkaar woonden, elkaar blijkbaar niet vonden. Zo werd op 8 maart 1970 in Nevele de eerste algemene ledenvergadering van de heemkundige kring Het Land van Nevele gehouden met als gastspreker niemand minder dan dr. Jozef Weyns, op dat ogenblik conservator van het Openluchtmuseum Bokrijk.

Jan, jij was één van die personen die mij deskundig wegwijs maakten in de heemkunde, samen met de Nevelse heemkundepionier Antoine Janssens, de eeuwig jonge en onovertrefbare Jozef Van de Castele en ons beider vriend gewezen brandweerbevelhebber Daniel D'Hooge op wiens kennis en doorzicht we beiden steeds konden rekenen. Het eerste artikel dat ik voor het Land van Nevele schreef, gebeurde trouwens samen met jou. Het was de perceelsreconstructie en toponymie van Poesele en de microbe had me te pakken en zou me niet meer loslaten.

Als hardwerkende, nooit aflatende, voorzitter is het dankzij jou en jouw schare trouwe medewerkers dat Het Land van Nevele op vandaag tot een

van de bloeiendste en meest productieve erfgoedverenigingen van Vlaanderen mag worden gerekend. Als erevoorzitter werk je vandaag nog even hard of misschien zelfs nog harder voor uw Land van Nevele. Wie hieraan zou twijfelen moet maar eventjes onze activiteiten en onze tijdschriften van de voorbije 43 jaren overlopen. Je kan ze trouwens allemaal gemakkelijk terugvinden op onze website.

Het tijdschrift, waarvan je sinds 1974 de hoofdredacteur bent, is steeds jouw pronkstuk gebleven: "Kwaliteit brengen in een taal die de lezer gemakkelijk kan begrijpen" is hierbij steeds jouw leidraad geweest.

Eind 2006 besliste je bij Het Land van Nevele een stap opzij te zetten om plaats te maken voor een nieuwe voorzitter. Het bestuur respecteerde deze beslissing maar stelde onmiddellijk voor dat je het erevoorzitterschap van onze kring zou aanvaarden. Zo had Het Land van Nevele na 37 jaar voor het eerst een nieuwe voorzitter en ook voor het eerst een erevoorzitter.

Vandaag zijn jouw collega's van het bestuur van onze kring oprecht gelukkig dat ook het Nevelse gemeentebestuur unaniem zijn waardering voor jouw werk op zijn manier heeft uitgedrukt door jou de titel van ereburger van de gemeente Nevele toe te kennen.

Beste Mieke, als we het over jouw echtgenoot hebben komen we automatisch ook bij jou terecht. Men zegt graag dat achter een groot man altijd een sterke vrouw staat maar daar ben ik het niet helemaal mee eens. Op de leukste en fraaiste momenten stond jij, bescheiden, steeds achter jouw man maar in de moeilijke momenten stond je naast hem en zorgde je ervoor met jouw openheid en oprechtheid dat hij de moed niet liet zakken om op de ingeslagen weg verder te gaan. Mieke, hiervoor van harte bedankt en van harte gefeliciteerd met de eretitel van jouw echtgenoot. (André Bollaert, voorzitter Het Land van Nevele)

De heer Johan Cornelis, burgemeester van de gemeente Nevele, belichtte op de hem eigen manier de figuur van Jan Luysaert en de waardering die hij in de loop der jaren voor de gevierde heeft opgebouwd.

Geachte,

Het is nog niet zo lang geleden dat ik als burgemeester het genoeg had, in een lokaal van de vroegere cichoreifabriek Buysse-Loveling, een toespraak te houden naar aanleiding van de voorstelling van een boek, het zoveelste schitterend werk van een bijzonder iemand.

Een man die ik al geruime tijd ken, zij het, in den beginne, eerder oppervlakkig. Zo veel was hij in het openbaar niet te zien. En als ik hem zag,

was het als iemand die politiek actief was in een partij die niet de mijne was. Eigenlijk beschouwde ik hem, positief bedoeld, als een politieke concurrent.

Ik wist wel dat hij actief was in de heemkunde, voor mij toen een eerder ongekend begrip. Pas later besepte ik meer en meer hoe actief hij was in die wereld van de heemkunde, veel meer dan in de politiek. Ik begreep ook meer en meer waarom ik die man niet zo veel op straat zag.

Onbewust heeft hij, geleidelijk aan mijn interesse voor de heemkunde aangewakkerd. Geleidelijk aan heeft deze man samen met zijn collega's mijn interesse voor de geschiedenis, voor de heemkunde in al haar facetten, aangewakkerd.

Ik hoop, geachte aanwezigen, dat jullie het mij niet kwalijk nemen, dat ik nu een klein stukje van mijn toespraak van enkele maanden geleden herneem. Ik kan vandaag immers geen betere woorden vinden, die mijn denken over de man in kwestie beschrijven.

De naam Jan Luysaert zit al heel lang in mijn geheugen, in mijn spiegel van de heemkunde. De man die zich met ietwat snelle pasjes beweegt. Die tijdens het spreken licht opverende bewegingen maakt. Die er niet alleen is als een boek van hem voorgesteld wordt, maar ook als een zaal moet klaargezet worden, of terug in orde moet worden gebracht na afloop van een evenement. De man van wie ik mij soms afvroeg: wie schuilt achter dat baardje?

Geachte dames en heren, ik weet het ondertussen. Achter dat meestal ernstige gezicht schuilt een sociaal bewogen man die bovendien een groot hart heeft voor de samenleving. Die samen met alle mensen die actief zijn in de heemkunde ervoor zorgt dat er meer interesse ontstaat bij de bevolking voor het verleden, voor de fundamenten van morgen.

Vandaag is voor jou Jan, dan ook een bekroning voor jouw jarenlange inzet. Ik heb jou ondertussen beter leren kennen, en dat is een voorrecht. Jouw bescheidenheid siert jou en waardeer ik heel oprecht.

Jij Jan die je zo thuis voelt in dat verleden en zoveel steun krijgt van je echtgenote Mieke telkens je thuis komt in het heden. Ook aan jou Mieke wil ik mijn waardering betuigen.

Jij hebt jouw Jan de kans gegeven dat te doen waarmee hij gelukkig was en is. Jij hebt jouw Jan, de schop, het werktuig, geschonken en onderhouden waarmee Jan in het verleden kon en kan graven. Mieke, mijn oprechte dank voor jouw steun aan onze nieuwe ereburger.

Alhoewel deze titel persoonlijk is, symboliseert hij alle mensen die in het domein waarin de gelauwerde actief is, bedrijvig zijn.

Het toekennen van een ereburgerschap is een uiting van waardering, van fierheid, aan een individu die door haar of zijn inzet niet alleen binnen de gemeentegrenzen een verdienste heeft maar ook er buiten, zelfs internationaal.

Jan, als burgemeester ben ik de tolk van de bevolking om jou onze dankbaarheid te betuigen, om jou vanaf nu te laten plaatsnemen tussen onze andere ereburgers.

Mijn oprechte dank en waardering en van harte gefeliciteerd.

Ereburger Jan Luysaert, met oorkonde, en Mieke Luysaert-De Graeve samen met burgemeester Johan Cornelis voor de Nevelse bibliotheek.

De oorkonde verbonden aan de titel van ereburger werd door mevrouw Marleen Van Lerberghe, schepen van communicatie, feestelijkheden en toerisme aan de gevierde overhandigd. Na Johan Verminnen (1991), Jan Burssens (2001), Monika barones van Paemel (2005), Willy Baeyens (2005) is de heer Luysaert nu de vijfde Nevelse ereburger. Tot slot nam ook de kersverse Nevelse ereburger het woord.

Ik sta hier en door mijn hele familiegeschiedenis kan ik niet anders. Mijn moeder Suzanne Debruyne werd geboren eind december 1914 op de voutekamer van het half verwoeste huis van haar ouders in Reninge aan de IJzer. De inwoners van Reninge waren samen met hun pastoor op de vlucht geslagen voor het oorlogsgeweld. Zo werd Suzanne Debruyne gedoopt door een voorbijtrekkende Franse legeraalmoezenier.

Mijn vader werd geboren eind januari 1915 in Oostvleteren op een paar kilometer van het IJzerfront. Veertien dagen na zijn geboorte stierf zijn moeder. Samen met zijn drie zusters werd hij in de omgeving van het Franse Saint-Omer opgevangen door Philomène Menten, een verpleegster van het Rode Kruis.

Zo werd de Eerste Wereldoorlog ook mijn oorlog.

Toen ik een jaar of vijftien was vertelde mijn grootvader Marcel Luysaert dat de Luysaerts afkomstig waren uit Frans-Vlaanderen en hij schreef op een stukje papier enkele namen en data van zijn voorouders. Zo begon mijn passie voor de familiekunde.

Zelfs toen mijn moeder door haar huwelijk haar geboortestreek had verlaten, bleef ze haar West-Vlaams dialect koesteren. Tot op hoge leeftijd stelde zij lijsten samen met wat zij rare woorden vond, ook schreef ze oude spreuken en zegswijzen op. Zo begon mijn belangstelling voor taal. Mijn vader die onderwijzer was, bezocht met ons historische gebouwen in Kortrijk, Ronse en Oudenaarde, zelfs fietstochten naar Ieper en Gent stonden op zijn programma. En zo werd bij mij de liefde voor geschiedenis gewekt. Met deze goedgevulde rugzak kwamen Mieke en ik in 1969 als jonggehuwden in Landegem aan. We voelden er ons heel snel thuis.

En alsof toeval niet bestaat, vond in datzelfde jaar mijn studiegenoot Johan Taeldeman ook een woning in Landegem. Door onze opleiding hadden Johan en ik gelijklopende interesses en we besloten in het Nevelse een heemkundige kring op te richten. Dat klinkt heel overmoedig maar met de medewerking van Guido Schaeck en Jos Vandevelde lukte het. Met deze twee bestuursleden was de richting aangegeven waarin we verder zouden evolveren.

Heel bescheiden noemden we ons tijdschriftje Berichtenblad en inderdaad aanvankelijk bevatte het enkel korte berichtjes.

Volgens mijn vrouw Mieke ben ik ook met de heemkundige kring getrouwd... en dat is ook zo! Zij is mijn raadgever en veel gesprekken aan tafel gaan dan ook over de dagelijkse werking van de heemkundige kring.

Ook de vroegere en huidige bestuursleden hebben onze vereniging helpen grootmaken. Ik denk hier in het bijzonder aan de vorig jaar overleden Daniel D'Hooge. Achter de coulissen en op de achtergrond was hij vele jaren lang mijn raadgever, informant, leermeester en vriend. Ondanks of misschien zelfs dank zij de verscheidene meningen binnen het bestuur zijn we steeds een hechte groep gebleven met als enige doelstelling: het Land van Nevele op de kaart te zetten en dat is ons ook gelukt.

Ik ervaar het als een bijzondere waardering voor mij dat het bestuur van de heemkundige kring met als voorzitter André Bollaert en buiten mijn weten om mij bij de gemeente Nevele heeft voorgedragen als ereburger.

Na de plechtigheid werd door het gemeentebestuur een receptie aangeboden.

(A.B.)

ONZE ACTIVITEITEN IN 2012

We organiseerden:

26 januari: Hansbeke, Erfgoedcentrum Het Land van Nevele, Hansbeke-dorp 10 a – om 13u30 ‘Het Land van Nevele op school’ (Zie: Het Land van Nevele, jg. 2012, afl. 2, blz. 115/116).

26 januari: Poeke, Kasteel van Poeke om 20 u – Gedichtendag, ‘Momenten van zijn’ voorstelling gedichtenbundel Arnold Strobbe. i.s.m. DF-Lotenhulle-Poeke (Zie: Het Land van Nevele, jg. 2012, afl. 2, blz. 117/119).

10 maart: Poesele, P.O.C. Paepestraat 7, ‘POESELE, ten westen van de zon’ een literaire en muzikale avond om en rond Monika van Paemel met de medewerking van Kris De Bruyne en Geert De Waele. Onthulling prozapaneeel Monika van Paemel. Een organisatie van Verenigingsleven Poesele i.s.m. onze kring. (Zie: Het Land van Nevele, jg. 2012, afl. 2, blz. 120/125).

25 maart: Landegem - De Klaproos - Algemene ledenvergadering met rasverteller Jo Berten die het had over ‘Kijkdames’ (Zie: Het Land van Nevele, jg. 2012, afl. 2, blz. 125).

27 en 28 mei: Nevele - Sinksenkermis – Vroegere cichoreifabriek Buysse-Loveling – tentoonstelling - ‘Volksport gezien door fotograaf René van de Walle’ - meer dan 400 bezoekers – en ‘Herken jezelf of je familie op Nevele kermis en neem je foto mee naar huis’, Het Land van Nevele bezit een dubbele collectie niet afgehaalde foto’s van een kermisfotograaf van bijna 50 jaar geleden. Zo'n 20 personen herkenden zichzelf of hun familie en namen een foto mee naar huis. Onze scansessie was een groot succes. Vele Nevelaars brachten oude foto's mee die gezien het grote aanbod niet allemaal ter plaatse konden worden gescand. De meer dan honderd foto's uit het uitgebreide fotoarchief van gewezen persfotograaf René Van de Walle uit Landegem werden door de talrijke bezoekers met een nostalgische bril zorgvuldig bestudeerd en ontleed. Met dank aan ere-notaris en mevrouw Alfred Duerinck voor het ter beschikking stellen van hun prachtige lokalen.

Secretaris Patrick Tuytschaever bedankt persfotograaf René Van de Walle met een 'passend' geschenk.

10 juli: Poesele - 28ste uitdeling van bedevaartvaantjes van de donderheilige Donatus tijdens de hoogmis van 8u30 in de St.-Laurentiuskerk te Poesele. Het vaantje van dit jaar, een fotocollage, werd gerealiseerd door Sylvie Dekens uit Lotenhulle. In totaal werden 100 vaantjes gedrukt waarvan er 45 werden uitgereikt tijdens de zegening met de relikwie van de donderheilige.

6 november: Landegem - 'Herinneringswandeling in het frontgebied van oktober 1918' waaraan alle kinderen van het zesde leerjaar van de zes Nevelse scholen deelnamen o.l.v. André Bollaert, Alex Dhondt, Jan Luyssaert, Hugo Schaeck, Patrick Tuytschaever en André Stevens. Aan de 115 deelnemende kinderen werd gratis een geïllustreerde brochure over de Eerste Wereldoorlog in Nevele aangeboden samengesteld door onze erevoorzitter Jan Luyssaert.

Gemeenteschool Landegem met gids Jan Luysaert.

Gemeenteschool Nevele met gids Alex Dhondt.

Sint-Gerolfschool Merendree met gids Patrick Tuytschaever.

Sint-Vincentiuschool Nevele met gids André Stevens.

Sint-Paulusschool Hansbeke met gids André Bollaert.

Basisschool Klavertje 4 met gids Hugo Schaeck

We verleenden onze medewerking aan:

22 april: Erfgoeddag in Nevele. Voor het thema 'Helden' werd uitgebreid gebruik gemaakt van de publicaties in onze tijdschriften. Voordracht door ons bestuurslid Trees Coppieters.

23 juni: Statiekermis Hansbeke ingericht door Koen Degroote en handelaars en buurtbewoners om en rond het stationsgebouw dat tot verdwijnen gedoemd is. Tentoonstelling van een toekomstvisie van de stationsomgeving van midden de jaren zeventig van vorige eeuw door studenten van St.-Lucas Gent.

9 september: Open Monumentendag in Nevele en Poesele van 10 tot 12 en van 14 tot 18 uur. Thema: Woord, Muziek en Beeld. Met speciale aandacht voor Cyriel Buysse en Monika van Paemel, de orgelbouwersfamilie Lovaert en de tram die volledig uit ons straatbeeld is verdwenen. Het verzamelen van documentatie, het constant leiden van gidsbeurten met vier bestuursleden (André Bollaert, Jan Luyssaert, Hugo Schaeck, André Stevens), voordracht van Trees Coppieters en het samenstellen van de brochure (André Bollaert, Jan Luyssaert, Patrick Tuytschaever). Het grootste deel van het voorbereidend werk voor de tentoonstellingen werd uitgevoerd door Patrick Tuytschaever.

We verleenden in het voorjaar onze medewerking aan de expo van het Regionaal Landschap Meetjesland en de projectweek van de St.-Paulusschool in Hansbeke. We werkten mee aan de tentoonstelling en het boek 100 jaar Veloclub Deinze (23 maart-4 augustus). We bezorgden beeldmateriaal voor de tentoonstelling en het jubileumboek over de Pierlalastoet te Ursel ter gelegenheid van deze 50ste folklorestoet op 9 september en voor de tentoonstelling bij de opening van de nieuwe gebouwen van het rustoord in Nevele op 7 oktober.

We namen deel aan alle vergaderingen van de collega-groep erfgoedverenigingen ingericht door Erfgoedcel Meetjesland en werkten mee aan de Cultuurhappening Meetjesland ingericht door Comeet. We werkten mee aan het project in opdracht van Comeet van fotograaf-kunstenaar Koen Degroote rond erfgoedvrijwilligers in het Meetjesland (Patrick Tuytschaever). We beantwoordden tientallen vragen over archeologie, gebeurtenis-

sen, toponiemen, oude gebruiken, familiekunde, de Nevelse schrijvers enz. in de vroegere dorpen van ons werkgebied.

We gaven enkele voordrachten en gidsbeurten i.v.m. de geschiedenis van en de bezienswaardigheden in Nevele (Jan Luysaert en André Bollaert) en bezorgden cultuurhistorische informatie aan diverse socio-culturele verenigingen in binnen- en buitenland.

Op zaterdag 22 september maakten we met onze bestuursleden en erenotaris Alfred Duerinck een studiereis naar de Westhoek. We bezochten o.a. Westvleteren, Poperinge en Izenberge (Openluchtmuseum Bachten de Kupe). Onze bestuursleden waren ook goed vertegenwoordigd op de uitstap van het Cyriel Buysse Genootschap naar het vernieuwde In Flanders Fields Museum in Ieper waar onze gids speciale aandacht had voor twee Nevelse auteurs: de alom geprezen Erwin Mortier en Cyriel Buysse. In het museum kan men, hoog op een spandoek, een zinnetje van Buysse lezen: *'Later, als alles zal voorbij zijn, zullen de Belgische en Franse vrouwen op de met frisse bloemen getooide grafsteden van hun gevallen mannen en zonen komen bidden; maar wie zal er wel ooit neerknielen bij het verlaten graf van Mohammed of van Ibrahim in Vlaamse aarde?'* (uit: *Van een verloren zomer*, 1917). Een groot deel van onze bestuursleden is trouwens actief in de gemeentelijke en intergemeentelijke werkgroepen die zijn opgericht rond de herdenking van 100 jaar Grote Oorlog.

'Erfgoedcentrum Het Land van Nevele', onze bibliotheek in Hansbeke was, met uitzondering van de maand juli, elke dinsdagavond open van 20 tot 22 u. Ze was eveneens 11 zondagvoormiddagen open van 10 tot 12 uur en werd buiten de openingsuren door verscheidene studenten en vorsers bezocht. Enkele van hen werden begeleid bij het opzoeken van materiaal voor hun scriptie. Om de scanning van de vele aangeboden foto's en negatieven beter te kunnen verwerken werd een negatievenscanner aangekocht.

We verstuurd 8 nieuwsbrieven waarin, naast onze eigen werking, ook de activiteiten werden aangekondigd, georganiseerd door erfgoedverenigingen die ons dit mededeelden.

Onze reizende tentoonstelling 'Mijnheer Cyriel' heeft een tijdelijk onderkomen gevonden in de Steenhove, Veldeken 41 in Nevele in afwachting

dat ze kan opgesteld worden in het nog in te richten cultuurhuis van de gemeente Nevele in Hansbeke.

Ons tijdschrift Het Land van Nevele verscheen 4 maal, samen goed voor meer dan 400 blz. lokale geschiedenis. Op 30 november 2012 telden we 455 abonnees op ons tijdschrift d.w.z. 20 minder dan het succesjaar 2011. Onze website, actief sinds 23 september 2000, werd totaal vernieuwd en wordt maandelijks bezocht door 800 tot 1000 bezoekers.

André Bollaert, voorzitter

MENSEN VAN TOEN

DE BOEREN VAN MERENDREE OVERPOEKE EN LANDEGEM HEISTE

Het kasteel van Merendree

Achter deze mooie dreef bevindt zich één van de kastelen van Merendree. Het was destijds het zomerverblijf van de heer Minard, bouwmeester te Gent, gelegen aan de scheiding met Landegem. Het behoorde vroeger aan de heer Van Wambeke toe.

Merendree Overpoeke (nu Broekstraat)

Dit echtpaar Minard laat er, naar aanleiding van hun 25 jaar huwelijk, een kapel bouwen toegewijd aan Onze Lieve Vrouw.

*Toegewyd aen O.L.V.
door
L. Minard en Me Van hoorebeke
ter gelegenheid van hun Jubel-feest van
vyf en twintig jaren huwelyk
16 Mei 1860*

XVI MEY MDCCCLX
16 MEI 1860

In de loop van de geschiedenis werd dit kasteel en het hoveniershuis bewoond door verschillende personen.

In het bevolkingsregister van 1921-1930 wordt dit kasteel vermeld als 'Kasteel Vanden Bon', met als eigenaar Camiel Vanden Bon, geboren te Oostkamp op 24 april 1897 en gehuwd met Germaine Amelie Van Hulle, geboren te Beerem op 21 februari 1901.

In de periode 1931-1946 woont dit gezin in het hoveniershuis. Na hun vertrek naar Aalter komt Andreas Jozef Casimir Vanheule met zijn echtgenote Emelda Bruggeman het hoveniershuis bewonen. Ze blijven er amper één jaar wonen en vertrekken in 1934 naar Wilsele. De woonst wordt in gebruik genomen door Cornelius Henricus Lamberts geboren op 10 januari 1866 te Tisselt (Antwerpen) en zijn echtgenote Leontine Pauline Van Ryckeghem, geboren te Loppen op 22 maart 1874.

Intussen is het kasteel bewoond door Octave Camille Roets, geboren te Landegem op 19 januari 1912 en gehuwd met Rosalie Marie Van den Bosche, geboren te Sint-Martens-Lerne op 12 september 1905.

In 1934 gaat dit gezin naar Heiste (Landegem) wonen en krijgt het kasteel als nieuwe bewoner Frans Cornelis geboren te Marchiennes (Frankrijk) op 28 maart 1894. Hij is gehuwd met Germaine Marie Marguerite De Vos, geboren te Nevele op 11 juli 1896. In 1937 verhuizen ze naar de wijk Oostergem in Merendree.

Pas in 1947 worden Antoine Joseph Marie Vercruysse, geboren te Roeselare op 27 oktober 1902, en zijn tweede echtgenote Maria Lea Josephina Vernack, geboren te Sint-Niklaas op 29 juli 1921, ingeschreven in het bevolkingsregister van Merendree. Als '*nijveraar patroon*' kwam hij in 1947 van Antwerpen naar Merendree wonen en had in Wetteren een tweede verblijf. Ook Jules Martens, geboren te Oostkamp op 4 juli 1870 en zijn

echtgenote Irma Maria Simoens, eveneens te Oostkamp geboren op 20 oktober 1884, wonen als hulp op het kasteel.

In 1948 komen Gerard Pieter Vercruysse, broer van Antoine en geboren te Roeselare op 26 augustus 1897 en zijn echtgenote Alida Jonckheere het kasteel bewonen. Hij was *'meester handschoen-fabrikant'* en laat zich begin 1950 samen met zijn vrouw uitschrijven in het bevolkingsregister en trekt naar zijn geboortestad Roeselare.

Antoine Vercruysse en zijn vrouw Maria Vernack gaan zich begin december 1955 definitief in Wetteren vestigen.

Het echtpaar Marc Boulez-Elisabeth Goeminne, samen met hun drie kinderen, komen van Mariakerke en vestigen zich in het kasteel te Merendree Overpoeke op 30 juni 1959. Ook Mary Victoria Storme, moeder van Marc Boulez en geboren te Gent op 22 juni 1878 als dochter van Alfred en Irma De Smet en weduwe van Felix Louis Boulez, verhuist van Mariakerke naar het kasteel in Merendree. Harold Marie Boulez, broer van Marc Boulez en geboren te Kortrijk op 2 februari 1901 verhuist ook van Mariakerke naar het kasteel in Merendree.

Marc Marie Joseph Ghislain Boulez is geboren te Kortrijk op 2 juli 1908 als zoon van Felix Louis Joseph Boulez en van Mary Victoria Storme. Hij huwt te Ruddervoorde op 19 november 1934 met **Elisabeth Georgine Denise Marie Gabrielle Rachel Goeminne**. Elisabeth is geboren te Kruishoutem op 23 februari 1912 als dochter van Alfredus Marie en van Gabrielle Verbauwhede. Mary Victoria Storme is te Schaarbeek hertrouwd op 29 januari 1946 met Joseph Fobe die te Klaaskerke op 10 juni 1955 overlijdt. Zijzelf overlijdt te Merendree op 29 december 1969. Harold Marie Boulez overlijdt te Gent op 23 februari 1969.

Hun drie kinderen zijn te Gent geboren:

1. Myriam Elisabeth Gabrielle op 5 maart 1936.
2. Jacqueline Elisabeth Rachel op 26 juli 1941.
3. John Joseph Marie op 26 februari 1946.

GERESTAUREERD DOOR
MC BOULEZ EN EH GOEMINNE
TER GELEGENHEID VAN HUN JUBELFEEST
VAN VIJFTIG JAREN HUWELIJK
19 NOVEMBER 1984

*Gerestaureerd door
M(ar)C Boulez en E(lisabet)H Goeminne
ter gelegenheid van hun jubelfeest
van vijftig jaren huwelijk
19 november 1984*

*Marc Boulez en Elisabeth Goeminne laten naar aanleiding van hun 50ste
huwelijksverjaardag de kapel in de huidige Broekstraat restaureren.*

De boeren van Heiste in *Meirentre* en Landegem

'k Zie een slekke, zei Van Hecke
mee nen steirt, zei Miel Deweirtdt
en nen board, zei 't jongste Naert
die komt uit de veld'n, zei boer Velde
wilm ze doen kriip'n voor prijs, zei Van Parys
achter mijn planke, zei Gust Blancke
zie ze ne keer scharten, zei Martens
't es om ter vuu(r)st, zei Van Uust
ze valt in de veure, zei Vanheule
z'hee de galle, zei Walle
z'hangt aan mijn balke, zei Valcke
n'un neen an m'n puutje, zei Loutje
't es just, zei Gust

Dit gedicht vertelde André Van Parys (1916-1976) aan zijn zoon Ghilain, die alles nauwkeurig heeft opgetekend. Het gedicht gaat over twaalf landbouwers geboren tussen 1865 en 1890. Zes onder hen woonden op de wijk Heiste in Landegem, de andere zes te Merendree op de wijk Overpoeke.

1. Van Hecke August is geboren te Bellem in 1868.
2. De Weirdt Emiel is geboren te Merendree in 1882.
3. Naert Theophiel en zijn broer Achiël zijn te Merendree geboren respectievelijk in 1881 en 1884.
4. Van de Velde Irené is geboren te Merendree in 1890.
5. Van Parys Achiël is geboren te Landegem in 1875.
6. Blancke August is geboren te Nevele in 1883.
7. Martens Hendrik is geboren te Landegem in 1876.
8. Van Oost Leopold is geboren te Landegem in 1867.
9. Vanheule Gerulf is geboren te Drongen in 1876.
10. Van de Walle Camiel is geboren te Drongen in 1868.
11. De gebroeders Valcke zijn geboren in Beernem tussen 1861 en 1871.
12. Lootens August is geboren te Merendree in 1874.

We beschouwen bovenvermelde landbouwers als stamvader van enkele generaties Landegem- of Merendreeaars. Daarvoor hebben we de bevolkingsregisters van beide gemeenten nagezien voor de periode 1920 tot 1980. Aan de hand van een foto van de huidige locatie (hofstede), waar destijds deze landbouwers woonden, bespreken we elke familie afzonderlijk. Boven de foto staat de zin uit het gedicht die betrekking heeft op een landbouwer, onder de foto staat de naam van de gemeente en de straatnaam zoals ze vermeld staat in het bevolkingsregister van 1910-20-30 en/of het register 1931-46 of 1930-47.

'k Zie een slekke, zei Van Hecke

Landegem Heistestraat 3 (1930-1947)

Augustus Van Hecke is geboren te Bellem op 7 april 1868 als zoon van Johannes Francies en Santens Paulina. Hij huwt te Lotenhulle op 14 februari 1901 met **Sidonia Van Rentergem**, geboren te Poesele op 11 augustus 1871 als dochter van Jan Baptiste en Vande Veire Coleta. Na hun huwelijk vestigen ze zich in Merendree Heiste en verhuizen in mei 1919 naar Landegem Heiste 3.

Hun zes kinderen zijn allen te Merendree geboren:

1. Maurits Raymond op 29 december 1901.
2. Cyriel Raymond op 4 mei 1904.
3. Andreas Edmond op 28 januari 1906.
4. Maria Celesta op 12 oktober 1908.
5. Julius op 9 februari 1911.
6. Irené August is geboren op 11 september 1914. Hij huwt te Zomergem op 10 juli 1946 met Germaine Marie Vanhecke, geboren te Zomergem op 17 mei 1919 als dochter van Alphons en Eugenie Rombout.

Zij hebben twee kinderen, geboren te Landegem:

- a. Willy Freddy op 18 mei 1951
- b. Marc André op 8 februari 1954

mee nun steirt, zei Miel (Emiel) Deweirdt

Merendree Overpoeke 64 (1921-1946)

Eduard De Weirdt is geboren te Merendree op 29 juli 1836 en huwt te Vosselare op 26 september 1877 met Rosalia Claeys, geboren te Vosselare op 30 september 1856. Anno 1900 is Eduard 'meester-lanbouwer' te Merendree Overpoeke 68. Hij overlijdt te Merendree op 25 oktober 1906. Het gezin De Weirdt-Claeys heeft zes kinderen allen in Merendree geboren:

1. Maria Radegonde is geboren op 7 augustus 1878. Zij huwt te Merendree met Arthur Van Leeuwen en gaan in Landegem wonen.
2. **Emiel De Weirdt** is geboren op 22 september 1882. Hij huwt te Drongen op 8 juli 1914 met **Maria Camilla Slock**, geboren te Drongen op 24 mei 1887 als dochter van Charles Louis en Charlotte Vande Neste. Emiel overleed te Merendree op 28 februari 1960; zijn weduwe Maria Camilla stierf te Merendree op 26 november 1962.

Zij hebben vijf kinderen, allen geboren te Merendree:

- a. Iréné op 27 mei 1915. Hij huwt te Poesele op 23 september 1954 met Anna Valeria De Waele, geboren te Poesele op 23 december 1914 als dochter van Joannes Franciscus en van Maria Sidonie De Meyere.

Hun zoon Willy André is geboren te Gent op 29 december 1955.

- b. Andreas Albert op 4 mei 1916. Hij huwt te Lovendegem op 19 juli 1950 met Clara Maria Wieme, geboren te Massemen op 27 november 1923 als dochter van Polydorus Adolphus en van Van der Stede Maria Leonia.
Zij hebben negen kinderen, allen te Gent geboren:
- Jeanine op 24 april 1951,
 - Roger Emile op 25 april 1952,
 - Daniël Romain op 5 april 1953,
 - Astère Aimé op 3 september 1955,
 - Maria Christina op 22 mei 1957,
 - Monique Agnes op 15 september 1958,
 - Annie Maria op 20 januari 1961,
 - Magda op 15 februari 1962,
 - Christian Willy op 10 oktober 1963.
- c. Aimé Cyriel is geboren op 23 september 1917 en overleden te Merendree op 17 januari 1919.
- d. Simonne Ivonne op 21 mei 1919.
- e. Andrea Anna Emma op 18 januari 1922.
- f. Amatus op 17 februari 1923.
- g. Maria Anna Irma op 1 februari 1927.
3. Maria Emma op 15 november 1883.
4. Irma Francisca op 7 december 1884.
5. Cyriel op 13 februari 1887. Hij huwt te Drongen met Clementia Bekaert, geboren te Drongen 19 oktober 1883. Kinderen:
- a. Gabriella Rosalia Augusta is geboren te Gent op 21 juni 1912.
 - b. Rachel Marie Camille is geboren te Gent op 23 mei 1913.
6. Triphon op 17 oktober 1890.
7. Camilla Maria op 1 februari 1897.

en nun board, zei 't jongste Naert

Merendree Overpoeke 63 (1921-1930).

Carolus Ludovicus of in de volksmond Charles Louis Naert is geboren te Ronsele op 7 mei 1835. Hij huwt te Merendree op 24 april 1878 met Amelia Van Kerrebroeck, geboren te Merendree op 10 juni 1841 en er overleden op 25 december 1919. Anno 1900 is Charles Louis *meester-landbouwer* te Merendree Overpoeke 67. Ze hebben vier kinderen allen te Merendree geboren:

1. Alphonsius op 25 april 1879. Hij huwt te Drongen op 17 mei 1905 met Leontine Vanhyfte, geboren te Drongen op 22 november 1870. Tot 1913 wonen ze te Merendree Overpoeke 50 en verhuizen dan naar Landegem Dorp. Hij is groenteboer. Ze hebben vijf kinderen allen te Merendree geboren.
 - a. Honoré Cyriel op 12 maart 1906,
 - b. Theofiel René op 28 juni 1908,
 - c. Firmin Emiel op 5 november 1909,
 - d. Maria Anna Clementia op 14 april 1911,

- e. Irma Germania Emilia op 8 februari 1913.
2. Cyriel op 3 mei 1880. Hij huwt te Merendree in 1906 met Leontine Verhaeghe. Hij is kloefkapper.
3. **Theophiel Naert** is geboren op 21 mei 1881. Hij huwt te Drongen op 28 augustus 1916 met Maria Julia Saelens, geboren te Landegem op 20 mei 1883 als dochter van Jan Baptiste en van Rosalia Cocquyt. Hij was *meester-landbouwer* in Overpoeke te Merendree. Samen met hun twee oudste kinderen vertrokken ze in 1921 naar Heistestraat 10 te Landegem. Sinds 20 mei 1927 verbleef dit gezin in Landegem maar woonde in Overpoeke te Merendree. In 1950 verhuisden ze definitief naar de Varendries te Drongen.
- a. Aimé (Amaat) Alfons Naert is geboren te Merendree op 9 september 1918.
- b. Margarita Louisa Naert is geboren te Merendree op 18 juli 1920.
- c. Andreas Theophiel is geboren te Landegem 23 januari 1924.
4. **Achiel Naert** is geboren te Merendree op 11 oktober 1884. Hij huwt te Merendree op 14 april 1921 met Emma Rosalia Verstraete, geboren te Merendree op 27 januari 1896 als dochter van Modest en van Clemence Withoek. Emma Rosalia Verstraete overlijdt te Eeklo op 2 juli 1942. Hij was ook *meester-landbouwer* op dezelfde hofstede nadat zijn broer Theophiel die verlaten had. In 1943 verhuisde dit gezin naar Drongen, maar kwam zich in januari 1946 terug te Merendree vestigen. Achiel stopte met zijn landbouwbedrijf op 1 oktober 1949 en overleed te Merendree op 1 februari 1961.
- Dit gezin heeft twee kinderen:
- a. Alfons Marcel Naert is geboren te Merendree op 26 januari 1923. Hij huwt te Oostakker op 10 februari 1949 met Clarisse Maria Goossens, geboren te Oostakker 19 juli 1920 als dochter van Dominicus Cyriel en van Irma De Vuyst. Hun drie kinderen zijn te Gent geboren:
- Willy Achilles Cyriel op 28 mei 1949,
 - Jeanine Germaine Emma op 13 oogst 1950,
 - Daniël André Marcel op 24 februari 1953.
- b. Germaine Marie Naert is geboren te Merendree op 20 september 1924.

die komt uit de veld'n, zei boer Velde (Vande Velde)

Merendree Overpoeke 61 (1921-1946).

Carolus Vande Velde is geboren te Merendree op 12 januari 1844. Zijn echtgenote Julia Van Laere overlijdt te Merendree op 1 augustus 1881. Hij hertrouwt te Bellem op 29 november 1884 met Maria Carolina Theresia Bral, geboren te Bellem op 9 januari 1852. Anno 1900 is Carolus *meester-landbouwer* te Merendree Overpoeke 64 en heeft op dat ogenblik één meid en drie knechten in dienst. Uit zijn eerste huwelijk heeft hij geen kinderen. Met zijn tweede vrouw heeft hij zeven kinderen allen te Merendree geboren:

1. Cyriel Bernard Marie op 11 december 1878.
2. Valerie Seraphina Maria op 6 juni 1880 en vertrekt in 1906 naar Drongen.
3. Irma Francisca Augusta op 25 juli 1881 en vertrekt in 1905 naar Waarschoot.

4. Delie Paulina Maria is geboren op 31 januari 1886 en vertrekt in 1901 naar Drongen en na haar huwelijk te Merendree begin 1915 vertrekt ze naar Oostrozebeke.
5. **Irené Bruno Vande Velde** is geboren op 11 augustus 1890. Hij huwt te Gontrode op 5 oktober 1920 met **Maria Ludovica Van Laere**, geboren te Destelbergen op 11 november 1891 als dochter van August en Julia Vande Velde. Hij is landbouwer en krijgt op zijn bedrijf hulp van Nevelaar August Octaaf Termont als hoeveknecht van juli tot december 1922. Landegemnaar Karel Lodewijk Van Leeuwen is er eveneens hoeveknecht van oktober 1924 tot oktober 1931 en Maria Cordula Van Daele uit Zomergem komt er werken van april tot augustus 1926. Nevelaar Hector Theophiel Blancke bewijst er zijn diensten als dienstknecht van 8 oktober 1936 tot eind september 1938 en van eind maart 1940 tot begin december 1944. Emma Germana Alice Van Landschoot, geboren te Ursel, is er tijdelijk dienstmeid van mei tot september 1930. Irené Van de Velde stopt zijn bedrijf op 1 juni 1950 en verhuist samen met zijn vrouw en dochter Paula naar Overpoeke 64 in Merendree. Zijn zoon Maurice Cyriel Germain baat het landbouwbedrijf verder uit. Irené Vande Velde en Marie Van Laere hebben vijf kinderen die allen te Merendree zijn geboren:
 - a. Omer August Irené Maria op 4 augustus 1921.
 - b. Julia Augusta Maria Irène op 13 september 1922.
 - c. Augusta Maria Valeria op 8 september 1924.
 - d. Maurice Cyriel Germain is geboren op 25 april 1926. Hij huwt te Merendree op 22 juni 1950 met Clara Maria Magdalena Everaerd, geboren te Zomergem op 27 juni 1927 als dochter van Achiel en Maria Elodia Everaerd.
Zij hebben drie kinderen:
 - Christiaen Irené Achiel is geboren te Merendree op 30 maart 1952.
 - Fredy Achiel Irené is geboren te Merendree op 1 juli 1954.
 - Anne-Marie Ghislain is geboren te Gent op 24 maart 1962.
 - e. Paula Délie Aimée is geboren op 4 juni 1929.
6. Augusta Maria Celina is geboren op 19 juli 1892, ze overlijdt in haar geboortedorp op 21 november 1914.
7. Germaine Valerie is geboren op 7 maart 1898.

wilm ze doen kruip'n voor prijs, zei Van Parys

Merendree Overpoeke 60 (1921-1930).

Joannes Baptiste Van Parys is geboren te Landegem op 21 juli 1838. Hij huwt te Vosselare op 14 oktober 1874 met Marie Louise Dobbelaere. Ze hadden een landbouwbedrijf te Landegem op de Molenkouter. Joannes Baptiste overlijdt aldaar op 26 januari 1913 en zijn echtgenote op 21 maart 1944. Uit hun huwelijk worden te Landegem 10 kinderen geboren¹.

1. **Achiel Van Parys** is geboren te Landegem op 31 juli 1875. Hij huwt te Nevele op 27 april 1907 met **Emelia Emma Cocquyt**, geboren te Poeke op 11 juli 1878 als dochter van Augustinus en Eugenie Tuytschaever. Na hun huwelijk in 1907 nemen de jonggehuwden de hofstede te Merendree Overpoeke 65, van *meester-landbouwer* Charles Louis Mestdagh over. August Mestdagh, de oudste zoon van Charles Louis en Melanie Van Vooren, huwt immers te Zomergem op 30 januari 1904 met

¹ De volledige familiegeschiedenis vindt u terug in: Luc Neyt, *Stamreeks André Van Parys*, Aarsele 4de familiefeest, 6 februari 2005, pagina 11-30.

Emerence Van Hulle uit Waarschoot. Het gezin Mestdagh met hun gehuwde zoon trok naar Zomergem Nekke 20.

Dit gezin heeft vijf kinderen, allen te Merendree geboren:

- a. Maria Irénea op 18 februari 1908.
- b. Irené Camillus op 29 augustus 1909.
- c. Maria Cyrilla Hilda op 18 november 1912.
- d. Elza Maria Emma op 22 mei 1915.
- e. Gentil André is geboren op 15 oktober 1916. Hij huwt te Landegem op 28 mei 1941 met Julia Celina Maria Standaert, geboren te Landegem op 28 mei 1916 als dochter van Camiel en Romanie Hereteleer. André nam de hofstede van zijn vader Achiel over en bleef er wonen tot aan zijn overlijden te Gent op 7 juni 1976.

Dit gezin heeft zes kinderen:

- Jeanine Maria Romania Achilla is geboren te Gent op 6 oktober 1942.
 - Francinna Maria Emelia Camilla is geboren te Merendree op 9 augustus 1944.
 - Willy Irené Julien is geboren te Merendree op 7 mei 1946.
 - Ghilain Fredy Irené geboren te Merendree op 15 november 1947.
 - Anny Marie Coleta geboren te Gent op 5 maart 1949.
 - Johan Firmin Camille geboren te Gent op 16 december 1954.
2. Emma Louise op 28 oktober 1876.
 3. Felix Cyrille op 30 januari 1878.
 4. Gentil Camilus op 4 juli 1879.
 5. Emiel op 12 februari 1881.
 6. Charles Louis Renildus op 1 augustus 1882.
 7. Marie Theresia op 31 juli 1884.
 8. Camiel op 15 april 1886.
 9. Martha Louise Emma op 8 januari 1889.
 10. Julia Maria op 29 oktober 1890.

achter mijn planke, zei Gust Blancke

Landegem Heistestraat 11 (1930-1947).

In 1927 komt **August Blancke**, geboren te Nevele op 11 maart 1883 als zoon van Constantien en van Clemencia Vanden Bossche, zich met zijn zeven kinderen te Landegem vestigen. Op dat ogenblik is hij reeds weduwnaar van **Marie Mathilde Van Houtte** die te Gent overleden is op 16 januari 1926. Op 25 januari 1941 verhuist hij naar Merendree Overpoeke en zes maand later vertrekt hij terug als hoeveknecht naar Landegem Heiste.

Hun kinderen zijn allen te Nevele geboren:

1. Magdalena Leonia op 7 november 1907.
2. Hector Theofiel is geboren op 25 oktober 1909. Hij vertrekt naar Merendree Overpoeke in 1936 en komt na twee jaar terug naar Landegem Heiste. Op 29 maart 1940 vertrekt hij terug naar Merendree Overpoeke.
3. Maria Celesta op 31 januari 1912.
4. Omer Prosper op 19 januari 1914.
5. Albertus in augustus 1915.
6. Andreas op 23 maart 1924.

zie ze ne keer scharthen, zei Marten(s)

Landegem Heistestraat 14 (1930-1947).

Hendrik Martens is geboren te Landegem op 6 september 1876 als zoon van Theophiel en Coleta Rosalie De Witte. Hij huwt te Aalter op 21 februari 1900 met **Florence Van Damme**, geboren te Aalter op 28 oktober 1874 als dochter van Felix en Eugenia (Zenia) Meire. Na hun huwelijk wonen ze in bij hun tante Amelia De Witte, landbouwster in de Heistendriesstraat 1 te Landegem. Amelia was geboren te Landegem op 28 september 1845 en weduwe van Louis Prost. Zij overlijdt te Landegem op 30 november 1917. Florence Van Damme overlijdt te Landegem op 5 februari 1949.

Ze hebben zes kinderen allen geboren te Landegem:

1. Emiel op 2 september 1900.
2. Robrecht Oscar op 20 april 1903.
3. Helena Eugenia op 11 mei 1905.
4. Alex op 22 oktober 1906.
5. Alfred op 27 maart 1910.
6. Kamiel Joannes op 6 december 1913.

't es om ter vuu(r)st², zei Van Uust³

Landegem Heistedriesstraat 12 (1908-1930)

Leopold Van Oost is geboren te Landegem op 14 november 1867 als zoon van Jan Baptiste en van Rosalie Van Leeuwen. Hij huwt te Landegem op 27 april 1898 met **Maria Clemencia De Greve**, geboren te Merendree op 10 januari 1875 als dochter van Eduard en van Eugenia Vande Walle. Na hun huwelijk wonen ze in Merendree Overpoeke 59. Ze verhuizen in maart 1908 naar Landegem Heistedriesstraat 12 naar de hofstede van Jan Francies Cocquyt en zijn twee zusters Coleta en Emelie⁴. Eugenia Vande Walle overlijdt te Landegem op 29 november 1942.

Dit gezin heeft vijf kinderen:

1. Julius Joannes Baptiste geboren te Merendree op 10 augustus 1898.
2. Leon Eduard geboren te Merendree op 20 april 1900.
3. Louisa Maria geboren te Merendree op 2 september 1901.
4. Lucia Maria geboren te Merendree op 8 januari 1905.
5. Anna Maria Ludovica geboren te Landegem op 3 januari 1916.

² Vuurst: verst.

³ Uust: oost.

⁴ Jan Francies Cocquyt overlijdt te Landegem op 1 februari 1908, zijn zus Emelie op 5 februari 1908 en Coleta op 6 augustus 1910.

ze valt in de veure, zei Vanheule

Landegem Heiste 14 (1913-30).

Gerulf Vanheule is geboren te Drongen op 11 februari 1876 als zoon van August en van Clemence Dejaeger. Hij huwt te Petegem op 9 augustus 1905 met **Marie Elisa Cozijns**, geboren te Petegem op 11 oktober 1873, dochter van Henri en van Victoria Emerentia Verhiest. Zij verlaten op 8

december 1913 Petegem Deinze en komen zich te Landegem vestigen op de hofstede van Lodewijk Ide, geboren te Landegem op 23 november 1855, en zijn echtgenote Melanie Welvaert, geboren te Landegem op 19 april 1851.

Hun vijf kinderen zijn allen te Petegem aan de Leie geboren:

1. Andreas Jozef Casimir is geboren op 24 mei 1906. Hij huwt met Emelda Bruggeman en verhuist naar Merendree Overpoeke 57 in 1933.
2. Germana Maria is geboren op 13 mei 1908. Zij huwt met Michel Antoine Augusta Haenebalcke en verhuist naar Drongen Elsendries in 1947.
3. Alidor Firmijn August is geboren op 11 oktober 1909. Hij huwt met Martha Maria De Jaeger, geboren te Landegem 16 november 1922, dochter van Karel Lodewijk en van Marie Rosalia Cocquyt.

Hun drie kinderen werden te Landegem geboren:

- a. Jeanine Marie Elisabeth Cardine is geboren op 29 mei 1945.
 - b. Beatrix Marie Andrea Bertha is geboren op 26 augustus 1946.
 - c. Lucrece Germaine Marie Georges is geboren op 16 juli 1950.
4. Marcel Emiel is geboren op 15 oktober 1910.
 5. René Emiel Jozef is geboren op 2 februari 1912. Hij huwt te Brussel met Anna Buchs en in 1939 verhuizen ze naar Gent.

z'hee de galle, zei Walle (Vande Walle)

Landegem Heistestraat 18 (1921-1930).

Camiel Vande Walle is geboren te Drogen op 13 november 1868. Hij huwt **Pelagia Vermeire** eveneens te Drogen geboren op 23 april 1866. Dit gezin verlaat eind december 1909 Bachte-Maria-Leerne en vestigt zich te Landegem Heiste Broekstraat 1. Camiel overlijdt te Landegem op 28 augustus 1955.

Ze hebben twee kinderen geboren te Bachte-Maria-Leerne:

1. Julius Carolus op 28 oktober 1899. Hij huwt te Drogen op 7 juli 1926 met Maria Helena Geirnaert, geboren te Drogen op 8 juli 1900 als dochter van Petrus en van Maria Hortencia De Winter. Begin november 1967 vertrokken ze beiden, samen met hun dochter Godelieva Maria Irma naar Drogen.

Ze hebben vier kinderen allen te Landegem geboren:

- a. Ester Maria Elodia is geboren op 27 april 1928.
 - b. Alice Maria Juliana is geboren op 24 januari 1933.
 - c. Geraard Adolf is geboren op 1 april 1936.
 - d. Godelieva Maria Irma is geboren op 19 mei 1945.
2. Juliana Leonia is geboren op 29 oktober 1901.

z'hangt aan mijn balke, zei Valcke

Merendree Overpoeke 55 (1921-1930).

Petrus Valcke is geboren te Beernem op 23 maart 1829. Hij huwt te Beernem op 26 december 1860 met Nathalia Schoonbaert, geboren te Beernem op 3 augustus 1836. Eind 19de eeuw komt hij zich te Merendree Overpoeke 60 vestigen als *meester-landbouwer*. Zijn vier zonen zijn houtzagers van beroep. Petrus overlijdt te Merendree op 28 augustus 1915.

Samen hebben ze vijf kinderen:

1. **Henri** is geboren te Sint-Joris ten Distel op 6 april 1862. Hij overlijdt te Merendree op 20 november 1941.
2. **Edmond** is geboren te Beernem op 6 april 1867. Hij verlaat in 1947 Overpoeke samen met zijn oudere broer Henri en samen vestigen ze zich op de wijk Oostergem in Merendree.
3. **Leander** is geboren te Beernem op 18 augustus 1870. Hij komt begin april 1941 inwonen bij zijn broers en overlijdt te Gent op 7 december 1945.
4. Elodie is geboren te Beernem op 23 april 1877. Zij huwt te Merendree op 8 augustus 1914 met Iganitus Quatacker en vertrekken na hun huwelijk half augustus 1914 naar Bavegem.
5. Leo Victor is geboren te Beernem op 13 januari 1879. Hij huwt te Drongen met Maria Magdalena Spriet. Ze vertrekken samen begin 1935 naar Gent.

n'un neen an m'n puutje, zei Luitje

Merendree Overpoeke 57 (1921-1930).

August Camiel Lootens is geboren te Merendree op 18 november 1874 als zoon van Charles Louis en van Maria Theresia Vande Walle. Hij huwt te Landegem op 15 april 1909 met **Melanie Vereecken**, geboren te Landegem op 30 mei 1878; ze wonen te Landegem in de Heistestraat. Samen met hun twee kinderen Martha Emelia en Amaat Jan Baptiste Lootens vertrekken ze eind maart 1921 naar Merendree Overpoeke. Jan Baptiste Vereecken, schoonbroer van August Lootens blijft te Landegem wonen. Half augustus 1921 verhuizen Theophiel Naert en zijn vrouw Maria Julia Saelens, samen met hun twee kinderen Aimé Alphonse en Margarite Louise Naert van Merendree Overpoeke naar Landegem Heistestraat in de woning van August Lootens.

August Lootens overlijdt te Merendree op 21 december 1960; zijn vrouw Melanie Vereecken was hem voorgedaan op 3 april 1957 eveneens te Merendree.

Het gezin Lootens-Vereecken heeft drie kinderen, geboren te Landegem:

1. Martha Emelia op 29 januari 1910.
2. Amaat Jan Baptiste op 25 november 1912.
3. Emelia op 6 augustus 1914 en overlijdt te Landegem op 22 augustus 1919.

't es just, zei Gust

Wie deze *Gust* juist is, kunnen we niet opmaken uit het gedicht. Er zijn immers drie boeren met de voornaam August namelijk: **Vanhecke** en **Blancke** uit de Heistestraat te Landegem en August Camiel **Lootens** uit Merendree die ook afkomstig was uit Landegem.

Geraadpleegde bronnen

Gemeentearchief Nevele, bevolkingsregisters Merendree wijk Overpoeke: 1921-1930 boek 1, 1931-1946 boek 2, 1948-1960 boek 2, 1961-1970 boek 2 en wijk Heiste 1970-1980 boek 2. Voor de families De Weirdt, Naert, Vande Velde en Valcke ook de registers Merendree wijk Overpoeke 1901-1910 en 1911-1920 telkens boek 2.

Gemeentearchief Nevele, bevolkingsregisters Landegem wijk Heiste, Heistestraat: 1921-1930, 1930-1947, 1947-1960, 1960-1970 en 1970-1980 telkens boek 2. Voor de families Martens, Van Oost, Vande Walle en Lootens ook de registers 1910-1920 boek 2.

*Merendree, de Stekvoegel, zondag 6 november 2011.
De aanwezige feestvierders met hun echtgenote of echtgenoot.*

*Bewoners van de wijk Heiste
te Merendree of Landegem in de periode 1940-1960.*

Met dank aan de heren Ghilain en Willy Van Parys voor de interessante informatie en het helpen zoeken naar de juiste locaties van de hoeven.

Ook dank aan mevrouw Greet De Roo voor de goede ontvangst op het gemeentehuis van Nevele.

Aanvullingen, correcties of opmerkingen zijn steeds welkom bij Luc Neyt, Luxemburglaan 21 te Tielt.
Telefoon 051/40 60 75, e-mail: lneyt@belgacom.net

Luc Neyt
Tielt

Herkomst foto's en afbeeldingen

AMVC Letterenhuis Antwerpen: 58.

Bollaert André: kaffoto, 74.

Gemeentearchief Nevele (Atlas van de buurtwegen): 49.

Lips Carlos: 52, 55.

De Meyer Regina: 65, 70.

Nevelse scholen: 75-77.

Neyt Luc en Van Parijs Ghilain: 81-104.